

HDK-VALAND – HÖGSKOLAN FÖR KONST OCH DESIGN

Vad och varför i textilslöjdsalen

Faktorer som påverkar utformningen av textilslöjdsalen

Namn Åsa Fredriksson
Program SLMAX

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: SLMA40
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2024
Handledare: Emma Gyllerfelt och Joakim Andersson
Examinator: Tarja Karlsson Häikiö

Nyckelord: Slöjdsal, utformning, ramfaktorteori, klassrumsmöblering, lärmiljö.

Abstract

Då slöjdlärare träffas och diskuterar slöjdämnet och slöjdundervisningen framkommer det ofta att utformningen av salarna och förutsättningarna för att undervisa kan skilja sig åt väsentligt skolor emellan. Storlek på sal, möblering, elevunderlag och budget är exempel på faktorer som kan vara mycket olika i olika skolor. Alla undervisande lärare förväntas följa kursplanen likvärdigt trots dessa olika förutsättningar. Syftet med studien var att få kunskap om vilka faktorer som påverkar slöjdlärare när de utformar sina salar och hur de resonerar kring dessa, vilket också efterfrågas i frågeställningen. Studien begränsades till textilslöjden och därmed textilslöjdsalar. I bakgrunden gjordes en historisk översikt av den pedagogiska slöjdens utveckling och en beskrivning av vilken typ av undervisning som förordas i slöjdens tidigare och nuvarande kursplaner. Tidigare forskning, som fokuserade på forskning där slöjdsalar eller slöjdens lärmiljöer studerats, visade att lärmiljön i klassrummet har stor betydelse för elevers kunskapsinhämtning. I denna studie användes en kvalitativ ansats där semistrukturerade intervjuer genomfördes i kombination med enkätsvar och dokumentation av salarna. Genom att ha utgått från ramfaktorteori och analyserat det insamlade materialet med inspiration av en hermeneutisk ansats, kom studien fram till åtta faktorer som påverkade salarnas utformning främst. De åtta faktorerna som framkom var salen, eluttagens placering, lärarens stil- och formspråk, säkerheten, intryck/visuellt brus och ordning, elever och anpassningar, budget/skolans ledning och symaskiner och arbetsbord. Faktorerna som inte är påverkbara av lärarna är till exempel storleken och formen på salen, hur eluttagen är placerade samt skolans ekonomi. De faktorer som är påverkbara av lärarna är till exempel hur man väljer att möblera eller dekorera salen, hur man gör anpassningar för eleverna eller hur man väljer att göra salen säker.

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning	1
2	Inledning	3
3	Bakgrund och tidigare forskning	5
3.1	Den pedagogiska slöjdens början	5
3.2	Slöjdens kursplaner - fokus ändras genom åren.....	6
3.2.1	Normalplanerna 1878 – 1918.....	6
3.2.2	Undervisningsplanerna 1919 och 1955.....	7
3.2.3	Läroplan för grundskolan 1962 – 2022.....	7
3.3	Slöjden i ämnesutvärderingarna.....	8
3.4	Slöjdsalens arbetsmiljö.....	9
3.5	Den fysiska lärmiljön	10
4	Syfte och frågeställning.....	13
5	Teoretiskt perspektiv	14
5.1	Ramfaktorteorin	14
5.2	Tillämpning av ramfaktorteorin.....	15
6	Metod.....	16
6.1	Val av metod.....	16
6.1.1	Intervjuer.....	16
6.1.2	Enkäter	16
6.2	Urval	17
6.3	Pilotstudie	17
6.4	Genomförande.....	17
6.5	Databearbetning	18
6.6	Analys.....	18
6.7	Forskningsetik.....	19
7	Resultat	20
7.1	Introduktion av lärarna och deras salar.....	20
7.1.1	Blånikas sal	21
7.1.2	Grönillas sal.....	21
7.1.3	Gulias sal.....	22
7.1.4	Milröds sal	22
7.2	Faktorer som påverkar salarnas utformning	23

7.3	Sammanfattning.....	26
8	Diskussion	27
8.1	Metoddiskussion	27
8.2	Resultatdiskussion	28
9	Slutsats	32
9.1	Vidare forskning.....	32
10	Referenslista.....	33
11	Bilagor	37

2 Inledning

Under mina dryga 20 år som textillärare har jag hunnit besöka ett flertal slöjdsalar, speciellt textilslöjdssalar, både i tjänsten och som gäst på någon slöjdtillställning hos någon kollega. Vad som slagit mig är att salarna skiftar enormt i utseende, storlek och utrustning. Vissa salar är som stora ateljéer med köksavdelning, tvättmaskin, tillhörande vävrum, en sömnadsavdelning med enskilda sybord till varje elev och en del med stora arbetsbord att sitta tillsammans vid. Andra salar är mindre, utan tillgång till vatten och man måste gå och hämta en symaskin från en hylla när man behöver en, då borden är så små att maskinerna inte kan stå framme. En del skolor har ingen slöjdsal, utan eleverna sitter i sitt vanliga klassrum, vid sin bänk, och arbetar. Ibland är materialet på en vagn som slöjdläraren förflyttar mellan salarna. Även placeringen av slöjdsalarna i skolbyggnaden varierar. Några skolor verkar vilja gömma undan sina slöjdsalar längst bort i en korridor eller i något annex, medan andra skolor placerat slöjdsalarna centralt, fullt synliga, på ett inbjudande sätt, gärna med stora glasmontrar där elevernas alster ställs ut.

När vi slöjdlärare träffas och diskuterar yrket och ämnet, framgår det ofta att förutsättningarna för att utföra arbetet är väldigt olika på olika skolor. Elevunderlag, lärarens utbildning och erfarenhet, salen, budget, tillgång till material och samarbetspartners är exempel på faktorer som skiljer sig väsentligt från skola till skola. Ändå har alla samma läro- och kursplan att förhålla sig till. Med de olika förutsättningarna kan antas att den pedagogiska slöjden inte är likvärdig över hela landet, om ens i samma kommun, om nu nationell likvärdighet är något att sträva efter.

Att få arbeta med händerna och att ha praktiskt arbete i skolan är viktigt för både kropp och själ. Slöjden är inte bara en kulturbärare utan även viktig för människans personliga utveckling och välmående, varför det är viktigt att skolorna kan erbjuda en bra och genomtänkt slöjdundervisning i därför anpassade salar. Slöjdlektionen är ett tillfälle där man tränar öga, hand och hjärna tillsammans, där man får känna hur materialet känns och betar sig i handen, hur färdiga saker växer fram ur olika spännande material och olika kreativa förmågor tränas. Skolan skall passa alla, även dem som föredrar att arbeta med händerna och lära känna handens intelligens. Skolan är inte bara för dem som vill läsa sig till teoretisk kunskap. Att kunna klippa, planera ett arbete, knyta en knut eller lösa problem är inte bara slöjdekunskap; det är livskunskap vi har nytta av hela livet.

Jag vill belysa att slöjden i skolan är viktig och att salens utformning har stor betydelse för ämnets utförande. En undermåligt utformad sal kräver mer av lärare och elever och kanske försvårar undervisningen som förväntas av läro- och kursplanen. Salarna bör vara anpassade för ändamålet för att kunna möta elevers, och lärares, behov. Kanske kan min undersökning inspirera någon att få till en riktigt bra och ändamålsenlig sal. Kanske kan den bidra med idéer när en ny sal skall inredas. Några lärare i någon skola utan, eller med undermåliga, salar kanske kan bli inspirerade att arbeta för att skolans slöjdsalar skall göras i ordning för ändamålet så att deras elever kan växa både i själ och slöjdhjärta. I slöjden arbetar framtidens kreatörer, uppfinnare, problemlösare och konstnärer. Kväv inte deras skaparlust, låt dem frodas och få näring så de att kan föra sin kreativitet och sitt kulturarv vidare till nästa generation.

Med den här studien vill jag undersöka hur slöjdlärare tänker och resonerar kring de faktorer som påverkar salens utformning och hur en lärmiljö skapas som både lärare och elever trivs och utvecklas i. Alla vi som undervisar i slöjd vill ha en fungerande, ändamålsenlig sal. Om de påverkande faktorerna uppmärksammas vid utformandet av till exempel en ny sal eller vid installation av en ny lärare, kan misstag undvikas genom att ”tänka efter före”. En lärare vill känna anknytning till sin sal och trivas på sin arbetsplats, och en elev vill känna kreativitet och trygghet i en ändamålsenlig sal. Båda dessa behov måste tillgodoses för att slöjdmagi skall uppstå. Inom Reggio Emilia-pedagogiken talar man om miljön som den tredje pedagogen (Svedberg & Zaar, 1998). Det kan tolkas som att det är viktigt att lärmiljön, alltså slöjdsalen, inte bara är ett rum för slöjd, utan kräver ett väl genomtänkt pedagogiskt tankesätt hur man placerar möbler, material, verktyg och maskiner för att kunna möta elevernas och lärarnas behov. Är den perfekta salen en utopisk tanke eller är det en härlig utmaning att ta sig an, så att den pedagogiska slöjden får fortsätta att ta plats i skolan? Följande citat från 1969 års läroplan skulle kunna ge en fingervisning om svaret; ”Lärare i slöjd bör se som en av sina främsta uppgifter, att i undervisningen skapa en inspirerande och positiv atmosfär, som inbjuder till en för eleverna meningsfull verksamhet i de olika materialen” (Lgr 69, sid 157).

3 Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel görs en historisk översikt av den pedagogiska textilsløjdens utveckling. Hulda Lundins första idéer om sløjdundervisning, Maria Nordenfelts vidareutveckling av sløjden och Skolverkets (1993, 2003, 2015) ämnesutvärderingar beskrivs. Kapitlet går också igenom sløjdens kursplaner och beskriver vilken typ av undervisning som förordas i respektive kursplan. Fokus läggs på textilsløjden och textilsalen, från *Normalplanen 1878* till den som råder i skrivande stund; *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (2022), för att läsaren skall förstå hur sløjdamnet och dess betydelse utvecklats genom åren. En redogörelse för hur en textilsløjdsal förväntas se ut arbetsmiljömässigt görs, liksom en redogörelse för tidigare forskning där sløjdens lärmiljöer, elevers rättigheter, eller andra faktorer som kan påverka sløjdsalens utformning.

3.1 Den pedagogiska sløjdens början

Hulda Lundin (1847 – 1921) var med och lade grunden till textilsløjden för flickorna och Otto Salomon (1849 – 1907) var tongivande i den pedagogiska träsløjdens utveckling för pojkarna. Gemensamt för dem båda var ”mallsløjden”, då alla elever skulle göra samma sak i en viss ordning med stigande svårighetsgrad. Allt som gjordes skulle bli något användbart. Salomon förordade enskild undervisning, medan Lundin förordade klassundervisning (Borg & Lindström, 2008).

Före genomförandet av Lundins organiserade sløjdundervisning för flickor förekom ”Lancaster-metoden” som infördes på 1820-talet av Margaretha von Schwerin (Hartman, 2014). Den metoden gick ut på att äldre elever medverkade i undervisningen, och genom denna metod kunde fler elever, många fattiga, tas emot och ha storgruppsundervisning. De äldre eleverna kallades ”monitörer” och hjälpte läraren under lektionerna. I stället för 25 elever kunde nu uppemot 70 elever undervisas i samma lokal. Eleverna tränade först på papper och sedan, efter lärarens godkännande, fick de göra övningen på tyg. Lundin anställdes 1867 och hamnade i kölvattnet av denna undervisning. Lundin menade att befintlig sløjdundervisning blivit kvar i en gammal föråldrad ståndpunkt (Lundin, 1892) och att det skulle finnas mål med undervisningen. Lundins sätt att undervisa skedde i helklass då det blev dyrare med små grupper. Hon fick sina idéer ur skrifter från andra länder och sina studieresor till Tyskland, Frankrike, Belgien, Danmark och England. Lundin blev särskilt inspirerad av systrarna Schallenfled, vars handarbetsundervisning hon besökte under en studieresa till Berlin 1881. Deras undervisning gick ut på att lära ut grundläggande tekniker och på att flickorna skulle lära sig att lappa och laga. Metoden var uppbyggd av en modellserie med arbeten i stigande svårighetsgrad som alla flickor skulle göra. Lundin anpassade Schallenfleds metod till svenska förhållanden och kallade den *Stockholmsmodellen* (Hartman & Hartman, 2018).

1892 publiceras hennes bok *Handledning i metodisk undervisning i kvinnlig slöjd* som var en pedagogisk handledning för hennes sløjdundervisning. Boken gavs ut i flera upplagor över tid och kom att påverka kommande kursplaner. På så vis blev textilsløjden likvärdig i så gott som hela landet (Borg & Lindström, 2008). Lundin (1892) skriver:

Målet för undervisningen i handarbete bör nämligen vara:
att öva handen och ögat; att skärpa tanken; att stärka ordningssinnet;
att utveckla självverksamhet; att framkalla kärlek till ett noggrant och omsorgsfullt utfört arbete;
och därjämte skall denna undervisning sätta flickan i stånd att fullgöra sina husliga plikter.
Denna undervisning har alltså ett tvåfaldigt mål: å ena sidan att vara ett formellt bildningsmedel
och å den andra att främja en praktisk uppgift. (s. 10, 1892)

1885 blev Lundin slöjdinspektris för textilslöjdsämnet, det vill säga; hon inspekterade hur undervisningen genomfördes i skolorna och rapporterade detta till skolstyrelsen. Hon startade även en egen slöjdlärover utbildning där hon fortbildade lärare från hela landet (Hartman, 2014). 1893 visades hennes utställning om den svenska kvinnliga skolslöjden på världsutställningen i Chicago (Borg & Lindström, 2008).

Maria Nordenfelt (1860 - 1941) verkade större delen av sitt liv i Göteborg, där hon också grundade sitt handarbetsseminarium 1890, där hon arbetade efter sin egen modell, Göteborgsmodellen, som var inspirerad av Lundins Stockholmsmodell. Nordenfelt påverkade den svenska pedagogiska slöjden genom att få in det estetiska i slöjden, så att eleverna även skulle få göra vackra saker och inte bara praktiska. Nordenfelt menar att övningarna skall utgå från barnets intresse och omgivning, och inte följa någon modellserie, då hon anser den vara ”enformig och glädjelös” och helt borde utgå från kursplanen (Nordenfelt, 1919). Vidare menar hon att det estetiska, färger och mönster och barnens fantasi, måste få en större plats i undervisningen. Eleverna bör lära sig att på egen hand framställa föremål som de själva konstruerat och dekorera dem med prydnadssöm så att känslan för form och färg tränas (Nordenfelt, 1919). Hon såg flickorna som barn, till skillnad från Lundin som inte såg dem som barn med behov av lek, utan blivande vuxna kvinnor (Hartman, red. 2014). 1919 gavs Maria Nordenfelts bok *Handledning i handarbete. Kvinnlig slöjd* ut. Den är ett förslag till att omarbeta handarbetsundervisningen så att ”skolan skall ge barnet tillfälle att fritt utveckla sina krafter i enlighet med sina anlag, så att alla sidor av personligheten övas och tillväxa, ej blott barnets minne, förstånd och iakttagelseförmåga, utan även dess känsla, fantasi samt vilja och förmåga att självständigt handla” (Nordenfelt, 1919, s 7).

3.2 Slöjdens kursplaner - fokus ändras genom åren

Dagens slöjd fokuserar inte lika mycket på det perfekt utförda hantverket och försörjning som slöjden gjorde i den pedagogiska slöjdens begynnelse under senare delen av 1800-talet. Hantverket är fortfarande väsentligt, men fokus läggs på formgivning, framställning och arbetsprocessen, men även på slöjden som uttrycksmedel; att tolka, kommunicera och utveckla identitet (Hartman, 2014). Om gårdagens slöjdsalar genom sin utformning och utrustning signalerade vad som *skulle* göras, utgör dagens slöjdsalar snarare inspiration till vad som är *möjligt* att åstadkomma (Hartman, 2014).

3.2.1 Normalplanerna 1878 – 1918

Det som idag kallas *läroplan* kallades under 1800-talet för *Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor*. De kursplaner som finns med i 1878-, 1889- och 1900 års Normalplaner är korta och inte så specificerade. Beskrivningen på ”slöjd för flickor” ter sig

förhållandevis lika i de tre planerna: ”Föremål för undervisningen i slöjd för flickor bör förnämligast vara stickning, llnesömnad, stoppning och lappning”, alltså sådant som kan genomföras sittandes vid sin skolbänk. ”Där omständigheterna sådant medgifva, kan den ock lämpligen omfatta klädsömnad, spånad, väfnad och flättningsarbeten” (*Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor*, 1900, s 50). Kursplanerna innehåller inga direktiv om hur undervisningssalarna skall utformas.

3.2.2 Undervisningsplanerna 1919 och 1955

Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor byter 1919 namn till *Undervisningsplan för rikets folkskolor*. Till skillnad från tidigare kursplaner är 1919 års kursplan mycket detaljerat skriven med noga beskrivna moment årskursvis och anvisningar hur undervisningen skall genomföras. Både tekniker och material är beskrivna. Fokus ligger på sömnad för husbehov och användbara föremål. Modellserien, som får ändras och förbättras vid behov, med stigande svårighetsgrad, nämns i kursplanen. Eleverna får först lära sig att behärska handsömnad, därefter, i åk 6 eller 7, ”så fort deras kroppskrafter medgiva det” får symaskinen komma in i undervisningen. I *Undervisningsplan 1955* beskrivs målen för *slöjd*. Flick- och pojkslöjd är borttaget och ersatt med textil- och trä- och metallslöjd. Lundins modellserier nämns inte längre och Nordenfelts tankar om att eleverna bör arbeta mer utifrån sig själva är tydliga genom att självständighet och utvecklandet av känsla för färg, form och kvalitet har lagts till. Inte heller i dessa kursplaner nämns något om undervisningssalarnas utformning.

I Borgs avhandling från 2001, där hon intervjuat före detta slöjdelever, beskriver hon att de som gått i mindre skolor under 1940- eller 1950-talet inte hade någon slöjdsal utan hade slöjdundervisning i klassrummen. Vissa fick sin undervisning i lärarinnans vardagsrum. Det fanns inte så mycket material och om det inte fanns någon symaskin, fick de sy för hand. En av de elever Borg (2001) intervjuade berättade att ”Det var bänkar på rad, två och två satt vi och det var en kateder och sedan till höger fanns skåpet där tygerna var. Sedan var det ett rum till innanför där var det en vävstol. Symaskinerna stod utmed långväggen” (Borg, 2001, s 60).

3.2.3 Läroplan för grundskolan 1962 – 2022

Begreppet ”grundskola” gäller från och med den första juli 1962. I 1962 års kursplan betonas att eleverna skall få utlopp för sin fantasi och verksamhetslust. Huvudmomenten är indelade i låg- mellan- och högstadiet. Flickor och pojkar bör ha båda materialinriktningarna. Slöjdsalen skall hålla ”god ordning”, alla verktyg och allt material skall ha sin bestämda plats för att läraren snabbt skall kunna överblicka att allt är iordningställt efter lektionen (*Läroplan för grundskolan 1962*). Tyg och garn bör finnas i ”erforderlig sortering och kvantitet” (Lgr 62, s 323). Elektriska symaskiner förordas. Vid inköp skall alltid god kvalitet väljas och ”varje lärare bör få anskaffa material inom en icke alltför snäv kostnadsram” (Lgr 62, s 323). Som hjälpmedel till undervisningen förordas maskiner och verktyg i ”erforderligt antal”. Det bör finnas materialprover, modellsamlingar, mönster, modejournaler, planscher, audiovisuella hjälpmedel samt laborationsmaterial, så som mikroskop och kemikalier. Även litteratur för både lärare och elever bör finnas tillgängligt i lokalen (Lgr 62).

Från och med 1969 förändrades kursplanerna. Kursplanerna består nu av mål, arbetssätt och anvisningar om hur slöjden skall bedrivas. Teknikerna nämns inte så detaljerat som i tidigare kursplaner. ”Hand- och maskinsömnad och andra arbetstekniker” är det som skrivs 1969. Det ställs dock krav på salens utformning: ”lärare i slöjd bör se som en av sina främsta uppgifter att i undervisningen skapa en inspirerande och positiv atmosfär, som inbjuder till en för eleverna meningsfull verksamhet i de olika materialen” (Lgr 69, s 157). I 1980 års kursplans mål beskrivs att eleverna skall lära sig att förstå det mänskliga värdet i att kunna bearbeta och vårda material. De skall utveckla sin skapande förmåga och få handlingsberedskap i sitt vardags- och yrkesliv och eleverna skall lära sig att använda olika material och olika arbetsmetoder (*Läroplan för grundskolan 1980*). Eleverna skall vidare kunna säkerhetsföreskrifter och sköta sin arbetsplats, material och redskap. I övrigt nämns inte något om hur en slöjdsal skall utformas. I *Läroplan för grundskolan 1994* skall eleverna tränas i att se hela slöjdprocessen, från idé, planering, utförande till att värdera den färdiga produkten. Slöjdämnet skall ge eleverna kunskaper i olika metoder inom slöjdområdet, känsla för estetiska värden samt kunskaper om material, redskap och maskiner. Det ställs inte några krav på vilka tekniker som skall utföras eller material som skall användas, så läraren kan själv välja hur undervisningen skall bedrivas utifrån intresse och kunskap.

I kursplanen i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* står att syftet är att eleverna skall utveckla kunskaper i olika hantverk och arbeta med olika material och uttrycksformer och att väcka elevernas nyfikenhet, lust att undersöka, experimentera och tänka kreativt. Stor vikt läggs vid arbetsprocessen; idé, överväganden, framställning och värdering. I kursplanen förordas arbeten, skisser, instruktioner och dokumentation med digital teknik. 2022 års kursplan för slöjd (*Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, 2022*) överensstämmer till stor del med föregående kursplan. Mer fokus har lagts på hantverkstekniker, reflektion, slöjdspecifika begrepp och ett miljömedvetet förhållningssätt, som hållbar utveckling eller materials ursprung och miljöpåverkan. Att använda digital teknik i arbetet har tonats ner. Inte heller i dessa kursplaner nämns något om slöjdsalarnas utformning.

3.3 Slöjden i ämnesutvärderingarna

Den nationella utvärderingen i slöjd, NU 92 (1993), genomfördes under vårterminen 1992 och beskriver det då aktuella läget i slöjdundervisningen i Sverige. Där beskrivs slöjdsalarna som ”en annorlunda arbetsmiljö... som inbjuder till eget skapande samtidigt som de ger en känsla för estetiska värden” (NU 92, s 10). Slöjdämnet är delat i slöjdarterna trä- och metallslöjd och textilslöjd, med gemensamma mål. Vidare beskrivs slöjdsalarna som unika arbetsmiljöer där eleverna får möjlighet att prova alla slöjdens verktyg och material, något som de inte skulle ha möjlighet till hemma. Både lärare och elever tycker att slöjden är viktig och att undervisningen ger en bra beredskap inför framtiden. Stort fokus ligger vid problemlösning och att kunna reparera saker som gått sönder, att ta hand om sitt hem och vara en medveten konsument. ”Man bör kunna laga ett par trasiga byxor och att kunna spika ihop ett par bräder. Det är allmänbildning liksom vad heter Sveriges huvudstad” (elevcitat, s 24). 88% av eleverna anser att det man lärt sig i slöjden har en stor betydelse för ens framtid.

NU 03, Nationella utvärderingen, som genomfördes 2003, beskriver slöjden som *ett* ämne, men det är praxis att ha det uppdelat i de båda materialinriktningarna. Fokus ligger på helhetsperspektiv, kopplingen manuellt och intellektuellt arbete, personlighetsutveckling och slöjdprocessen. 60% av eleverna anser att det är viktigt med kunskaper i slöjd, men 74% av eleverna anser inte att slöjden är nödvändig för framtida studier eller arbete. Jämför med 88% i NU-92, som ansåg att slöjdens kunskaper var viktiga för framtiden. 91% av eleverna uppger att de aldrig använder datorn i slöjden och att slöjden ses som en ”datorfri zon” i skolan, vilket eleverna ser som positivt. Det påpekas också att slöjdamnet är väldigt kostsamt, då speciella lokaler och dyr utrustning krävs.

I Skolverkets ämnesutvärdering (2015) beskrivs slöjdsituationen i grundskolan år 2013. Utvärderingen visar att undervisningens organisation är relativt likvärdig i landet; de flesta skolor har materialinriktningarna separerade i två olika salar, elevgrupperna är oftast 11 – 15 elever, de flesta börjar med slöjd i åk 3 och de flesta elever har slöjd en gång i veckan. Vidare visas att de flesta elever trivs i slöjden, att stämningen i slöjden är bra och 90% av eleverna anser att salarna är ändamålsenliga. Det poängteras i utvärderingen att läraren lägger mycket tid och arbete på sin sal och att slöjdläraren gärna sätter sin egen prägel på sin sal. Det förekommer att skolor har slagit ihop trä- och metallslöjd och textilslöjd till en sal eller att till exempel bilden och slöjden delar sal under epitetet ”skapande verkstad” eller liknande (Skolverket, 2015).

3.4 Slöjdsalens arbetsmiljö

I Skollagens (2010:800) första kapitel, 4 §, står det att hänsyn skall tas till barns och elevers olika behov, att de skall ges stöd och stimulans och att förutsättningar skall ges för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig utbildningen. *Alla* elever, oavsett var man bor eller vem man är, har rätt till likvärdig utbildning. I andra kapitlet, Huvudmän och ansvarsfördelning, 35 §, kan läsas att: ”För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas”. Lindfors (1991) menar att textilslöjden, med sin laborativa karaktär, kräver en särskild undervisningsmiljö, det vill säga en slöjdsal. Ett vanligt klassrum, menar Lindfors, är bristfälligt, då undervisningsutrymmet, där demonstrationer, till exempel genomgång av symaskinen, eller arbetsövningarna, så som sömnad eller stickning, bör räknas som en arbetsverkstad.

I skriften *Säker arbetsmiljö i textilslöjd* beskriver Arvidsson, Johansson och Persson (2002) vissa krav som ställs på en textilslöjdsal vid till exempel planering av skolbyggnader eller vid systematiskt arbetsmiljöarbete i skolorna. Angående undervisningssalen uttrycks att: ”En särskild lokal på skolan bör finnas för undervisningen med anpassad inredning och utrustning. Det är inte tillfredställande att textilslöjd bedrivs i salar för annan verksamhet och att material och utrustning bärs fram vid varje lektionstillfälle” (Arvidsson m fl, 2002, s 15).

Vidare beskrivs hur slöjdsalen skall utformas ur säkerhetssynpunkt. Det krävs exempelvis petskydd i eluttagen och timer på till exempel eluttagen för strykjärnen. Ett så kallat ”nödstopp”, en lättillgänglig knapp på väggen, skall också finnas. När knappen trycks in skall elen till

eluttagen i salen omedelbart stängas av. Förutom allmänventilationen krävs även luftrenare som renar luften från partiklar (Arvidsson m fl, 2002). Astma och allergiföreningen (2016) menar att elever som lider av astma och allergier kan få symptom av att vistas i slöjden om inte ventilationen är tillfredsställande. En luftrenare i salen underlättar för dessa elever samt bidrar till att läraren utsätts för mindre mängd damm. Att bli utsatt för textildamm en längre tid kan medföra en förhöjd risk att drabbas av KOL. I synnerhet kvinnor inom textilindustrin, vilka blivit utsatta för textildamm, löper en stor risk att drabbas av KOL (Läkartidningen, 2007).

Arvidsson m fl (2002) menar att möblerna i en textilslöjdsal bör vara ergonomiska både för lärare och elever. Borden bör vara 80 – 90 cm höga för att förhindra att läraren får förslitningsskador av att ständigt böja sig över borden. Höga skåp måste vara förankrade i väggen så att de inte tippas. Symaskiner bör vara placerade så att de inte behöver lyftas fram varje gång de skall användas. Materialsåpen bör vara låsbara och det måste finnas ett låsbart skåp för till exempel kemikalier och vassa verktyg som skalpeller eller liknande. Det skall även finnas en utrymningsväg och tillgång till första hjälpen, nödtelefon och brandredskap (Arvidsson m fl, 2002).

3.5 Den fysiska lärmiljön

En studie om hur lärmiljön i skolan påverkade elevers kunskapsutveckling gjordes av en grupp forskare vid University of Salford, Manchester 2015. Studien, som genomfördes i 153 klassrum i 27 skolor i Storbritannien, resulterade i rapporten *Clever classrooms* (Barrett, Zhang, Davies & Barrett, 2015). Rapporten visar att det finns faktorer som kan förenkla eller försvåra kunskapsutvecklingen i lärmiljön och är skriven som en handledning för inredningsarkitekter och lärare om hur man skapar en bra lärmiljö i skolan. I rapporten framkommer att den fysiska lärmiljön stod för 16% av variationerna i elevernas kunskapsutveckling.

De menar att faktorer i klassrum som påverkar lärandet är ljuset, luftkvaliteten, temperaturen, flexibilitet (i möbleringen), att man känner klassrummet som sitt (ownership), stimuli (visuellt brus) och klassrummets färgsättning. Faktorer av sekundär betydelse är ljud, närheten (koppling) till naturen och att man känner tillhörighet (connection) till verksamheten. De menar att naturligt ljus genom stora fönster är optimalt. Dock bör inte klassrummet utsättas för direkt solljus, om det inte finns persiennier. Om klassrummet saknar ventilation måste fönstren vara öppningsbara så att rummet kan vädras vid behov (Barrett m fl, 2015). Vidare visar rapporten att klassrummets färgsättning och vad som finns på väggarna är av vikt. Ett rum med alltför grälla färger kan verka störande, liksom ett helt vitt rum är understimulerande och kan skapa rastlöshet och koncentrationssvårigheter. Milda, ljusa färger på väggarna och lite mer färg på några detaljer, så som golvet, persiennerna, stolarna eller liknande, skapar en bättre inlärningsmiljö. Rapporten visar också att en mindre mängd material på väggarna (information, affischer, bilder e t c) gör att eleverna koncentrerar sig bättre än om det är för mycket distraktion på väggarna (Barrett m fl, 2015).

Den fysiska lärmiljön har även studerats av Valsö och Malmgren (2020), med *Clever classroom*-studien som utgångspunkt. De menar att miljön i ett klassrum är viktig för elevernas

möjlighet till inläring, trygghet och arbetsro. Faktorer som akustik, luft, möblering eller väggdekorationer, till exempel tavlor, posters, lappar, information och elevarbeten, är avgörande, i synnerhet för elever som har särskilda behov eller har svårt med koncentrationen av andra skäl. För mycket på väggarna, visuellt brus, kan göra att elever distraheras och tappar fokus menar Valsö och Malmgren. Vidare beskriver de att i en slöjdsal vill läraren ha visningsmaterial till sina elever. Detta material behöver inte sitta på väggarna eller hänga från taket. Det går lika bra att ha materialet tillgängligt i till exempel lådor som tas fram vid behov. Svedberg och Zaar (1988) beskriver tre olika sätt att möblera ett klassrum: elevernas bord (eller bänkar) kan sättas i grupper om fyra till sex elever, som en stor hästsko eller på rad; två och två eller en och en "bussmöblering", frontalundervisning, eller "biosittning" som Valsö och Malmgren kallar det. Möbleringen görs efter vilka aktiviteter, till exempel diskussioner, grupparbeten eller katederundervisning, som är önskvärda eller ej önskvärda i klassrummet (Svedberg & Zaar, 1988). Vidare menar de att de små, överblickbara grupperna är att föredra vid diskussion och samarbete, medan hästskoformen, som uttrycker gemenskap, är att föredra vid samtal och diskussioner i hela klassen och, slutligen, "bussmöbleringen" är att föredra då lärarens undervisning består av föreläsningar och så lite distraktion från andra elever som möjligt är önskvärt. Placeringen av bänkar eller bord är av vikt, enligt Valsö och Malmgren (2020), som menar att lätt distraherade elever mår bäst av frontalundervisning, "biosittning", då borden är placerade så att samtliga elevers ansikten är riktade framåt, så att eleven då bara ser ryggen på kamraten framför och ögonkontakt med kring sittande försvåras. Om eleverna sitter mitt emot varandra, eller i grupper, är det lättare att bli störd av kamrater, då man ser varandra på ett annat sätt. Dock bör tilläggas att undervisning av elever som ej har det svenska språket ännu, förberedelseklasser, kan underlättas av att ha en möblering där eleverna kan se varandra, till exempel genom att sitta i grupper, så att de kan kommunicera genom gester eller ansiktsuttryck och därmed kommunicera och samarbeta (Gyllerfelt, 2023), alltså tvärt emot vad till exempel elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar behöver.

Valsö och Malmgren (2020) menar vidare att intrycken i en sal bör begränsas för att undvika distraktion, då människan har kvar sina instinkter från stenåldern; blicken drar sig till saker som rör sig eller är nya i omgivningen då de kan utgöra ett hot för flocken. Enligt rådande läroplan (Lgr 22) skall alla elever, oavsett eventuella svårigheter, ha rätt till likvärdig undervisning, vilket innebär att läraren måste förhålla sig till dessa elever, inte bara i sin planering och lektionsupplägg, utan även anpassa salen därefter. Valsö och Malmgren (2020) menar att en stressig lärmiljö med mycket ljud och/eller visuellt buller, en rörig inredning, försämrar koncentrationen och därmed möjligheten till lärande. Vidare menar Valsö och Malmgren att en elev med en NPF-diagnos är mycket känsligare för dessa intryck än elever utan diagnoser. Även möbleringen, menar Valsö och Malmgren, är viktig, då elever med ADHD koncentrerar sig bättre om de får stå upp i stället för att sitta ned, till exempel. Vuxna behöver rörelsepåuser var 30:e minut, barn behöver röra sig oftare än så. Slöjdsalen bör utformas utifrån dessa aspekter för att främja kunskapsinhämtandet och tryggheten hos alla elever, enligt Valsö och Malmgrens studie. M. Valsö (personlig kommunikation, 11 april, 2024) menar att i en slöjdsal är ofta ljudet påtagligt och bör dämpas med ljudabsorbenter i symaskins- och samtalshöjd, det vill säga att skärmar bör ställas där ljudet skapas, runt symaskinerna och på väggarna eller mellan arbetsborden. Skåpsdörrar bör vara stängda för att inte skapa onödigt visuellt buller och

visningsmaterialet bör inte hänga uppe på väggar eller i tak utan förvaras i lådor som tas fram vid behov. Om möjlighet finns, bör även en avskild plats med ljudabsorbenter iordningställas för elever som behöver avskildhet (M.Valsö, personlig kommunikation, 11 april, 2024).

De nationella utvärderingarna i slöjd menar att de flesta skolor har delat materialinriktningarna och att eleverna bör ha både textil- och trä och metallslöjd under sin skolgång. Sigurdsson (2014) skriver om trä- och metallslöjdssalarnas lärmiljö ur ett genusperspektiv. Han beskriver hur maskuliniteten sitter i väggarna, att själva rummet påverkar elevernas sätt att vara och bete sig i slöjdsalen. Han beskriver också att vissa platser i salen är mer maskulina och därmed mer värda än andra. Metallrummet med svetsen – det ultimata maskulina - är ett exempel. ”Svetsutrustningen med sitt farliga sken, starkström och hetta, är farlig” (Sigurdsson, 2014, s 87). Utifrån detta kan det vara rimligt att vissa flickor inte vill vistas där, menar han. Målrummet, däremot, är svagt maskulint, liksom hyvelbänkarna. Rörligt arbete anses maskulint och stillasittande arbete anses feminint (Sigurdsson, 2014).

Inom Reggio Emilia-pedagogiken talar man om miljön som ”den tredje pedagogen” (Svedberg & Zaar, 1998, s 197). Genom att skapa en inspirerande miljö som ger barnen möjlighet att tänka, känna och handla, skapas möjligheter till ett aktivt utforskande och lärande. Det är pedagogens uppgift att skapa dessa förutsättningar genom att organisera en utmanande miljö för att skapa intresse, motivation och väcka kreativiteten (Svedberg & Zaar, 1998).

3.6 Sammanfattning

I den pedagogiska slöjdundervisningens begynnelse undervisades flickorna i stora grupper i stora salar, då det inte var ekonomiskt att ha mindre grupper. Dagens undervisning sker i mindre grupper och är mer individanpassad och personlighetsutvecklande. Genomgången visar på vikten av att en slöjdsal bör vara ändamålsenlig, säker och anpassad för ämnet. Salen bör inredas efter vilken typ av undervisning som eftersträvas och vilka elever som undervisas. Alla elever har olika behov och alla elevers behov skall tillgodoses, vilket är en utmaning som lärare måste ta sig an. Faktorer som möblering, ljus och färgsättning påverkar elevernas kunskapsinhämtning och bör anpassas därefter.

4 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att utveckla kunskap om hur slöjdlärare resonerar kring, och motiverar utformningen av, sina textilslödssalar och vilka faktorer som påverkar salarnas utformning.

Utifrån syftet är frågeställningen:

- Vilka faktorer påverkar textilslödssalarnas utformning?
- Hur resonerar slöjdlärarna kring dessa faktorer?

5 Teoretiskt perspektiv

För att kunna analysera den insamlade empirin har studien tagit sin utgångspunkt i ramfaktorteorin som den teoretiska analysmetoden då syftet är att finna faktorer i empirin som påverkar slöjdsalars utformning. Ramfaktorerna i nedan beskrivna undersökningar eller skrifter ter sig förhållandevis lika men samordnade eller grupperade olika beroende på undersökningens eller skriftens syfte.

5.1 Ramfaktorteorin

Studiens teoretiska utgångspunkt är ramfaktorteorin, som presenterades av Urban Dahllöf sent 1960-tal och utvecklades av Ulf P. Lundgren under 1970-talet. Ramfaktorteorin är en del av läroplansteorin och är ett tankeverktyg, när man förklarar sambandet mellan undervisningens ramar och resultat och att vissa resultat i undervisningen är omöjliga att uppnå då vissa faktorer, så som tid, timplaner, gruppstorlekar eller elevunderlag kan begränsa undervisningens utformning och resultat. Även läroplanen måste räknas in till dessa faktorer, då den bestämmer, och kanske även begränsar, delar av undervisningen genom att lärare inte kan hitta på vad som helst under lektionerna, utan all undervisning måste vara förankrad i kursplanen. Ramfaktorteorin kan också ses som ett sätt att undersöka konsekvenserna av politiska beslut angående undervisning (Lindblad, Linde, & Naeslund, 1999). Borg (1995) menar att lärare kan begränsas av av dem själva upplevda ramar, föreställningar om vad som kan, bör eller skall göras, vilket påverkar skolans möjligheter till utveckling negativt. Lundgren (1972) nämner tre faktorer för undervisningen ur ett lärarperspektiv som läraren har att laborera med: syftet och målen med undervisningen (kursplanen), innehåll, stoff som skall läras ut (kursplanen) och tiden eleverna behöver för att utföra arbetet (organisation). Lundgren (1989) menar vidare att faktorer som kan begränsa undervisningsprocessen kan vara konstitutionella ramar (skollagen), organisatoriska ramar (ekonomi, klasstorlekar, tid) och fysiska ramar (byggnader, läromedel, utrustning). Linde (2017) menar att ramfaktorteorin är en tradition i läroplansforskningen, då man diskuterar relationerna mellan resultat, undervisningsförlopp och yttre betingelser. Han menar att faktorer som tid, elevantal, utrustning, bibliotek, datanätverk, betygssystemet, statliga beslut eller kompetenskrav på läraren kan begränsa lärarens handlingsutrymme i undervisningen.

Imsen (1999) beskriver ramarna i ramfaktorteorin som hinder som läraren måste anpassa sig till och att de, i detta sammanhang, är ett vitt begrepp som skolans struktur, organisation, ekonomi, lokaler, läromedel eller lagar och bestämmelser för skolan. Det är skillnad på ramar som läraren själv kontrollerar och de av läraren okontrollerbara. Imsen menar vidare att ramfaktorerna inte nödvändigtvis behöver vara hämmande för undervisningen, utan att de även utgör möjligheter till förändringar. Ramfaktorer kan grupperas på olika sätt och några faktorer kan finnas i flera grupper. Grupperna är, enligt Imsen:

- Det pedagogiska ramsystemet (läroplaner, lärarkulturen i skolan, skolans närområde).
- De administrativa ramarna (skolans struktur och ledning, lärarlag, arbetstid, schemat, klasstorlek).

- Resursrelaterade ramar (ekonomi och materiella resurser, byggnader, inventarier, läromedel, undervisningstimmar, anpassad undervisning).
- Organisationsrelaterade ramar (sociala förhållanden och lärarumskulturen, klimatet lärare - elever).
- Ramar med anknytning till eleverna och deras kulturella bakgrund (elevernas förutsättningar, skolmotivation, föräldrasamarbete).

Pettersen (2008) kallar ramfaktorteori för didaktikens ”var”, utöver vad, hur och varför. Han menar att undervisningsarbetet sker inom konkreta ramar och kontexter och att det är många ramar som möjliggör eller begränsar läroprocesserna. Pettersen (2008) har utgått från fem ramfaktorer, som han kallar ramar; personramar (egenskaper, kunskaper och attityder hos de som undervisas), organisatoriska ramar (sammansättning av lärar- och studentgrupper), tidsramar (undervisningstidens disposition), fysiska ramar (lokaler och undervisningsmaterial) och ekonomiska resurser.

5.2 Tillämpning av ramfaktorteori

Med ramfaktorteori som utgångspunkt undersöks i denna studie hur slöjdlärare resonerar kring utformningen av och tillgängligheten hos sina salar utifrån ramar som inte är påverkbara av läraren, så som tid, salens form, schemat, elevunderlag, gruppstorlekar, om salen räcker till för stora grupper och elevers anpassningar. Skolans ekonomi avgör hur stor slöjdbudgeten är, om det finns tillräckligt med maskiner, verktyg och undervisningsmaterial för att kunna bedriva undervisning efter kursplanen. Salens utformning, läge i skolan, och fasta inventarier är också en del av faktorerna som påverkar undervisningen.

Även av läraren påverkbara faktorer undersöks i denna studie, så som slöjdlärarens utbildning, och möjligheten att själv råda över sin budget och hur läraren fördelar pengarna är av intresse. Lärarens didaktiska och pedagogiska tankar formar salens utseende, och ramfaktorteori kommer att tillämpas för att finna faktorer som påverkar textilsalens utformning och diskutera dessa. Analysen av faktorerna som framkommer görs med en hermeneutisk ansats, en helhet skapas av den insamlade empirin och skrivs sedan i form av en narrativ text.

6 Metod

I detta kapitel beskrivs undersökningens metod, genomförande, hur urvalet av informanter gjordes och hur datainsamlingen gjordes och analyserades.

6.1 Val av metod

Valet av metod utgick från vilken information som eftersöktes. En kvalitativ forskningsmetod valdes då studien grundar sig till stor del på kvalitativa intervjuer och dokumentation (Kvale & Brinkman, 2014). Det valdes även en kvantitativ metod, då lärarna i studien fick svara på en enkät. Det insamlade materialet analyserades med inspiration från hermeneutiken, att delar tillsammans skapar en helhet (Alvesson & Sköldberg, 2021). Delar av intervjuerna, enkäterna och dokumentationen sätts samman till en begriplig narrativ text. Den tillämpade teorin utgår från ramfaktorteorin, då faktorer som påverkar textillärares utformning av sina salar efterfrågas.

Datainsamling i form av foton, skisser och anteckningar om salarna har också gjorts. Intervjuer, enkäter och dokumentation, tre sätt att samla in empiri, så kallad ”triangulering”, en metafor för att fler metoder för empiriinsamling skapar ett effektivare, mer exakt och därmed fullständigare resultat, då fler insamlingssätt kombineras (Alvehus, 2019).

6.1.1 Intervjuer

Till intervjumetod valdes kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Det semistrukturerade, även kallad halvstrukturerade, intervjusättet följer ett frågebatteri, men frågorna är öppna och ger den intervjuade större möjlighet att påverka intervjun själv. Det krävs också att intervjuaren lyssnar aktivt så att följdfrågor kan ställas (Alvehus, 2019). Intervjusättet är inspirerat av en fenomenologisk filosofi, där kvalitativa studier vill förstå sociala fenomen och hur världen upplevs av människor (Kvale & Brinkman, 2014). Att den typen av intervju valdes beror dels på att det annars kanske skulle missas följdfrågor som skulle ge ett djupare, intressantare resultat, dels för att få mer material att hitta information i. Med en ostrukturerad intervju kan frågor tappas eller samtalet bära i väg okontrollerat och därmed bli svårare att analysera. Med en alltför strukturerad intervju, som blir kort och ytlig och påminner mer om en enkät (Alvehus, 2019), kanske fördjupande följdfrågor går miste om, och därmed intressant information.

De kvalitativa intervjuerna genomfördes utifrån de intervjuades egna perspektiv, med en samtalsliknande struktur (Kvale & Brinkman, 2014). Intervjuerna har således utgått ifrån frågeställningar men genomförts mer som samtal med eventuella följdfrågor. Denna studie valde att inte videofilma intervjuerna. Fördelarna med att inte filma är att det inte krävdes någon avancerad utrustning för att genomföra intervjuerna. En smartphone eller annan inspelningsutrustning räckte. Nackdelarna är att gester, ansiktsmimik, rynkade ögonbryn eller andra ”tysta” reaktioner missades.

6.1.2 Enkäter

De fyra lärarna i denna studie fick svara på en enkät som delvis utmynnade i en tabell (tabell 1). Fördelen med att göra enkäter, en kvantitativ metod, är att alla får samma frågor och att

svaren sedan kan göras till meningsfull statistik, och görs enkäten digitalt, kan ett datorprogram göra diagram eller tabeller över svaren (Kylén, 2004). Enkäter gör att de likadana bakgrundsfrågorna till informanterna inte behöver ställas under intervjun och därmed kan intervjutiden kortas med ca 10 – 15 minuter. Nackdelen med enkäter är att svaren kan bli korta och ej så genomtänkta.

6.2 Urval

För att underlätta valet av lärare gjordes ett så kallat ”bekvämlighetsurval” (Alvehus, 2019), genom att redan kända lärarkollegor inom bekantskapskretsen kontaktades. De har arbetat länge i skolvärlden och har ett stort intresse av att dela med sig av sina erfarenheter. Inga särskilda kriterier efterfrågades mer än att läraren skulle arbeta som textillärare i en skola. Nio lärare kontaktades och fyra av dessa tillfrågade tackade ja, blev intervjuade och fick sina salar undersökta. De tillfrågade kontaktades muntligen eller per mail och tillfrågades om de ville delta. De har fått sina namn i studien efter vilken färg de hade på mappen med information och intervjufrågor; grön – Grönilla, blå – Blånica, gul – Gulia och röd - Milröd. Att de namngivits, i stället för numrerats ”lärare 1, lärare 2” är för att skapa flyt i texten och en känsla av samhörighet med personen som intervjuades. Studien genomfördes på de tre stadierna; låg-, mellan- och högstadiet. Generaliserbarheten kan ifrågasättas, då studien endast utgår från fyra lärare.

6.3 Pilotstudie

Hösten 2023 genomfördes en pilotstudie i förberedande syfte inför magisteruppsatsen. Två textillärare medverkade, blev intervjuade och fick sina salar undersökta. Under den utförda pilotstudien prövades vilka frågor som var relevanta för att få svar på studiens frågeställning. I den studien var frågebatteriet väldigt stort och bestod av irrelevanta frågor som inte fokuserade på salen utan mer på läraren, läroplanen och läromedel, vilket gjorde att många av pilotstudiens frågor togs bort och några lades till för att få större fokus på salens utformning.

6.4 Genomförande

Intervjuerna genomfördes under vårterminen 2024 i respektive lärares slöjdsal då inga elever eller annan personal var närvarande. Intervjuerna var mellan 20 och 30 minuter långa och följde de i förväg bestämda frågorna (bilaga 2), utprovade i pilotstudien. De intervjuade fick information om Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer och fick skriva på en samtyckesblankett (bilaga 1) för att intervjuerna skulle kunna genomföras. Intervjufrågorna var ställda i två teman; salens utformning och påverkande faktorer, och salens tillgänglighet (bilaga 2). Efter genomförda intervjuer transkriberades samtalen i text. Inspelningen av intervjuerna skedde med en smartphone, och ljudfilerna fördes över från smartphonen till datorn via mail. Således har intervjuerna spelats in, transkriberats och anonymiserats enligt Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer. För att kunna skapa en helhetsbild av respektive lärare fick de fyra lärarna, innan intervjuerna genomfördes, fylla i varsin enkät med frågor om sin utbildning, elevunderlaget, skolan, trivsel och sal (bilaga 3). Enkäten skrevs i Google drive för att sedan skrivas ut på

papper som respektive lärare fyllde i. Detta gjordes för att Googles layout är passande för ändamålet, men då det endast var fyra informanter passade det bra att skriva enkäten på papper för att undgå digitala GDPR-frågor. Dessa enkätfrågor fördjupades sedan under intervjuerna. Tillsammans med de intervjuade lärarna dokumenterades sedan salarna och salarnas utformning utifrån frågor relevanta för undersökningen (bilaga 4). Skisser över salarnas möblering gjordes och dokumenterande foton togs som stöd för minnet och för att eventuellt användas som illustration i texten. Den fotografiska dokumentationen gjordes med en smartphone och bilderna fördes över till datorn via mail. Ritningar och skisser är gjorda för hand med penna på papper och sedan scannade till datorn. Lärarna fick även möjlighet att lägga till egna reflektioner och åsikter utöver intervjun. För att få en helhetsbild av inventeringen av salen och intervju- och formulärsvar ställdes också bakgrundsfrågor som till viss del valdes bort till resultatanalysen.

6.5 Databearbetning

De inspelade intervjuerna genomlyssnades ett flertal gånger och transkriberades till text. Transkriberingen gjordes med hjälp av Office words diktera/transkribera-hjälpmiddel. Då det hjälpmedlet inte är helt tillförlitligt, måste transkriberingen korrekturläsas noga före användning. Lärarnas korta, ifyllda intervjusvar från enkätfrågeformulären och några utvalda frågor från intervjun, angående salen, (bilaga 3 och 4) skrevs inledningsvis i tabellform för att skapa överblick och underlätta analysen. Utifrån de transkriberade intervjuerna och insamlat material skrevs en narrativ text, det vill säga en sammanhängande text skrevs utifrån empirins ibland lite lösryckta kommentarer (Kvale & Brinkmann, 2014). Utifrån detta material bearbetades texten dels för att beskriva och presentera respektive slöjdlärares sal, dels för att hitta de faktorer som främst påverkar textilslöjdsalarnas utformning och, i förekommande fall, med förklarande bilder eller skisser.

6.6 Analys

Intervjumaterialet har skrivits ned och analyserats med inspiration av en hermeneutisk ansats. Det vill säga, en helhet skapades av delarna från det insamlade materialets olika delar, svar och fragment som tillsammans gav en helhetsbild av respektive slöjdlärares bakgrund, resonemang och motivering till salarnas utformning och tillgänglighet. Patel & Davidsson (1994) menar att den hermeneutiske forskaren är subjektiv och arbetar utifrån sin egen förförståelse, vilket är en tillgång för att tolka och förstå forskningsobjektet. Det finns ingen utgångs- eller slutpunkt för tolkningsakten; text, tolkning, förförståelse, ny textproduktion, ny tolkning och ny förståelse. Detta är delar i en helhet som ofta kallas ”den hermeneutiska spiralen”, och är ett uttryck för det genuint mänskliga (Patel & Davidsson, 1994, s 27). Alvesson och Sköldberg (2021) menar att hermeneutiken innebär att meningen hos en del endast kan förstås om den sätts i samband med helheten, och tvärt om. De illustrerar detta med en cirkel, den objektiverande hermeneutikens cirkel; för att förstå delen, måste du förstå helheten och vice versa. Den aletiska hermeneutikens cirkel består av förförståelse och förståelse (Alvesson & Sköldberg, 2021). Förförståelse kan ses som något negativt i forskningssammanhang, att det är bättre att man genomför sin forskning med ett neutralt sinne, men i denna studie bidrar förförståelsen till att

”läsa mellan raderna” av det inhämtade materialet. Ur detta analyserade material utkristalliserades sedan slöjdsalens utformande faktorer som efterfrågades i syftet och frågeställningen.

6.7 Forskningsetik

Informanterna blev informerade om undersökningens syfte och frågeställning. De fick skriva under ett samtyckesmedgivande (bilaga 1), där de blev informerade om att medverkan är frivillig och är när som helst möjlig att avbryta. De fick även information om hur det insamlade materialet (ljudupptagningar, formulär, fotografier, skisser, skriven text) hanteras enligt Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska principer och att deras identitet skyddas och anonymiseras genom fingerade namn. Informationen de gav kommer inte att användas i något annat sammanhang än i denna studie. Det insamlade materialet kommer också att förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av det. Stukát (2011) nämner de konkretiserade fyra huvudkraven på forskningen; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet vilka på detta sätt uppfylls enligt ovan.

7 Resultat

I detta kapitel redovisas resultatet av de genomförda undersökningarna av salarna, enkäterna och intervjuerna av de fyra informanterna, så kallat "triangulering" - tre olika sätt att samla empiri har använts för att få ett fullständigare resultat, vilket bidrar till en ökad trovärdighet och validitet. Med utgångspunkt ur ramfaktorteorin, att faktorer, av läraren påverkbara eller ej, påverkar utformningen av slöjdsalarna, har materialet analyserats och funnit ett antal påverkande faktorer som redovisas och motiveras. Kapitlet inleds med en presentation av de lärare som medverkade i studien samt en beskrivning av deras salar.

7.1 Introduktion av lärarna och deras salar

De fyra intervjuade lärarna är samtliga behöriga textilslöjds lärare och undervisar på heltid i kommunala skolor. Tabellen (tabell 1) beskriver kort, utifrån enkätsvaren, överskådliga fakta om de fyra lärarna, skolorna de arbetar i samt salarna de undervisar i.

Tabell 1

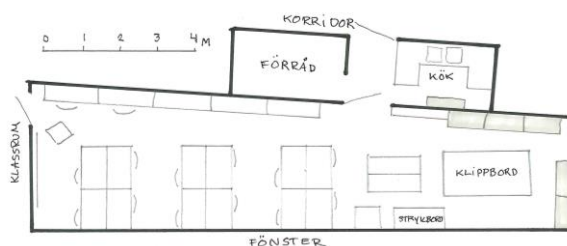
Översikt	Blånica	Grönilla	Gulia	Milröd
Läraren				
Legitimerad	Ja	Ja	Ja	Ja
År i yrket	22	20	5	22
Arbetar %	100 %	100 %	100 %	100 %
Undervisar årskurser	3 - 9	3 - 6	3 - 6	3 - 9
Trivs i salen (1 - 5)	5	5	3	2
Skolan				
Huvudman	Kommun	Kommun	Kommun	Kommun
Plats	Storstad	Småstad	Småstad	Storstad
Årskurser	F - 9	F - 6	F - 9	F - 9
Salen				
Materialinriktning	Textil	Textil	Textil	Textil
Typ av sal	Evakueringssal (uppehållsrum)	Textilslöjdsal	Ombyggt klassrum	Textilslöjdsal
Ändamålsenlig (1 - 5)	3	5	2	4
Delas med annan lärare	Ja	Nej	Nej	Nej
Lekt i salen/vecka	18	13	13	13
Elever/grupp	Ca 15	Ca 12	12 - 15	13
Elever trivs i salen (1 - 5)*	5	5	3	3
Salens storlek	Ca 60 kvm	Ca 91 kvm	Ca 60 kvm	Ca 78 kvm

*lärarens uppskattning av hur eleverna trivs

Presentationen av respektive lärares sal utgår från intrycken vid salsbesöken och analysen av intervjuerna då intervjuerna genomfördes i respektive lärares sal.

7.1.1 Blånikas sal

Blånikas sal ligger centralt nära huvudentrén som många elever och personal passerar varje dag. Salen ligger inte i anslutning till träslöjden. Första intrycket av Blånikas sal är kaos och hela salen känns som en nödlösning, vilket det visar sig att den också är. De två ordinarie salarna renoveras och Blånika och hennes kollega delar på denna tillfälliga

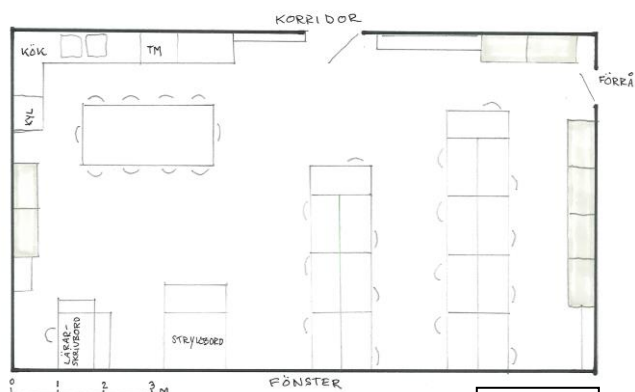

Figur 1

evakuerings-sal som egentligen är ett uppehållsrum. Det ligger saker och material överallt, och salens känns trång och ostädad. På grund av stölder av magasinerat material, både möbler och slöjdmaterial, tvingas de att ha allt som tidigare magasinerats i salen, vilket gör att salen är fylld med material och möbler som inte används. Väggarna är tomma så när som på en liten tavla med information. Det hänger inga gardiner i fönstren. Salen är långsmal och svår att överblicka och saknar väsentlig skyddsutrustning så som nödstopp, luftrening och hjälptelefon. I anslutning till salen finns ett förrådsrum som saknar dörr och en köksdel som också den är mycket stökig. Då det är oavbruten aktivitet i salen under hela dagen, görs endast helt nödvändig städning. Arbetsborden är höga, vilket är bra av ergonomiska skäl, men bordsytorna är mörkgrå, vilket försvårar för elever att rita av mönster på då mönstret inte syns mot mörk bakgrund. Symaskinerna förvaras i fack i arbetsborden. Ett lock i bordet fälls upp och sedan lyfts maskinen upp med hjälp av hydraulik. Locket gör att det är ojämnheter i bordsskivan och att maskinerna ständigt lyfts och sänks i bordet medför skador på maskinerna, då de lätt fastnar i kanterna då maskinen är i rörelse. Varje elev har en egen plats vid ett arbetsbord. Projektor finns och eleverna har egna datorer.

7.1.2 Grönillas sal

Grönillas sal ligger på källarplan, lite undanskuffad i en korridor som inte så många passerar annat än om de skall till slöjden. Träslöjden ligger i nära anslutning till textilslöjden. Första intrycket är att salen är stor, ren, välkomnande och välstädd. Det är en mix av nya arbetsbord och gamla skåp från förra århundradet. Det är en sal som är byggd för textilslöjd och den har en anslutande förrådsdel och en köksavdelning med tvättmaskin.

Figur 2

Arbetsborden är höga och har symaskinerna i ett litet skåp på sidan. Ur skåpet måste man dra fram en liten vagn som maskinen står på och den lyfts upp med hjälp av hydraulik. Den utdragna symaskinsdelen bildar ett "L" med arbetsbordet och har en nivåskillnad på ca en decimeter. Varje elev har sin egen plats. Salen har dimbara lampor i taket och extra lysrör över elevernas

arbetsbord. Fönstren saknar gardiner. All nödvändig säkerhetsutrustning utom nödtelefon finns. Det hänger en projektor i taket och eleverna har egna datorer.

7.1.3 Gulas sal

Gulas sal ligger i bottenplanet i en korridor där många passerar varje dag. Ljudet från korridor och skolgård är stundtals högt. Textilsalen ligger långt ifrån högstadiets textilslöjdsal, liksom långt ifrån träslöjdsalarna som ligger i en egen avdelning tillsammans med tekniksalen i en annan del av skolan. Första intrycket av salen är att den är nästan helt tom, sånär som på möblerna och någon enstaka bild på väggen. Salen är inte så stor och Gulia är mycket noga med ordningen,

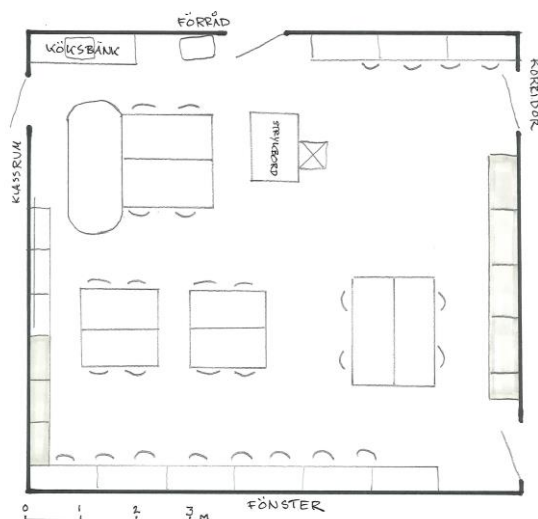

Figur 3

då salen annars snabbt skulle bli stökig. Det finns inga gardiner i fönstren. Salen är också nymålad och är möblerad med nya arbetsbord för eleverna. Arbetsborden är höga och har symaskinen i ett skåp undertill. Maskinen måste lyftas upp och plockas ned av eleven varje gång den skall användas. Alla elever har sin egen bestämda plats. Salen har en liten köksavdelning bestående av en diskbänk och köksskåp. All säkerhetsutrustning finns utom brandutrustning och nödtelefon. Projektor och elevdatorer finns.

7.1.4 Milröds sal

Milröds sal ligger högst upp i huset, lite avskilt, tillsammans med andra praktiskt-estetiska ämnessalar och ytterligare en textilslöjdssal. Träslöjden ligger inte i anslutning till textilslöjden. I anslutning till salen finns ett förråd som delas med den andra textilslöjdssalen. Första intrycket är att salen är stor och välorganiserad med äldre, något slitna möbler. Salen är fyrkantig och därmed lätt att få överblick över. Milröd har inte fått symaskinerna utbytta på flera år så några av maskinerna är från mitten av 1980-talet. Salen blir mycket varm på eftermiddagarna sommartid, då solen ligger på hela eftermiddagen, fast det finns persiennor.

Figur 4

Det sitter inte mycket uppe på väggarna, endast en anslagstavla med några elevalter. Eleverna har sina bestämda platser vid de höga arbetsborden mitt i salen, och symaskinerna står på smalare bord längs fönstret och några längs den inre väggen. I ett av hörnen finns en köksavdelning med diskbänk och köksskåp. Nödtelefon saknas, liksom låsbara, förankrade skåp. Projektor finns, liksom elevdatorer.

7.2 Faktorer som påverkar salarnas utformning

Analysen visar att åtta faktorer påverkar salarnas utformning. Enligt Imsen (1999) kan ramfaktorerna som påverkar undervisning grupperas i följande grupper: de pedagogiska, de administrativa, resursrelaterade, organisationsrelaterade och elevanknutna ramar. Vid jämförelse av Imsens grupperingar och resultatet av denna undersökning visas att de faktorer som främst påverkar slöjdsalarnas utformning är av administrativ, resursrelaterad och elevrelaterad karaktär. Faktorerna är inte statiska utan kan gå i varandra, så som att möblering ingår i både salens storlek, säkerhet och anpassningar och att symaskinernas placering ingår i både anpassning och säkerhet.

Salen – Salens storlek, form och fönstrens placering påverkar hur möblerna placeras, menar Blånika, som i sin avlånga sal har valt att placera arbetsborden i ena änden av salen, och skåp, strykbord och klippbord i den andra änden, då hon anser att hon då får en bra överblick över salen. Även Grönilla, i sin något avlånga sal, menar att hon har bra överblick fast hon håller de olika aktiviteterna isär; arbetsbord tillsammans i ena änden av salen och det stora samlingsbordet i köksavdelningen i andra änden med strykbordet i mitten. Milröd, som har arbetat i både avlånga och fyrkantiga salar, anser att fyrkantiga slöjdsalar är att föredra, då de ger bättre överblick över eleverna. Gulia vill verkligen ha möjligheten att skapa avskildhet, en lugn hörna för de elever som behöver, men salens storlek gör det svårt för henne att göra det på grund av platsbrist.

Eluttagens placering – I intervjuerna framkom att något som ter sig banalt i andra salar är av största vikt i en slöjdsal; eluttagens placering. Symaskiner och andra elverktyg måste ha ström och sålunda vara placerade så att det finns eluttag i närheten. I Gulias sal hänger eluttagen från taket, vilket hon upplever som mycket besvärande då hon vill ha en avskild hörna i sin sal men hindras av eluttagens placering som bestämmer var arbetsborden skall stå. I Grönillas sal sitter eleverna i två stora grupper, i långa rader så att de bara ser varandras ryggar då de arbetar vid symaskinerna. Att arbetsborden är placerade på det sättet beror på att eluttagen är placerade så, vilket är besvärande för Grönilla som av pedagogiska skäl vill ha eleverna placerade i mindre grupper så att de kan se, kommunicera med och hjälpa varandra.

Lärarens stil- och formspråk - Grönilla påpekar att hon tycker att det är viktigt att salen har hennes stil- och formspråk så att hon kan känna tillhörighet (connection) och se salen som sin (ownership). Milröd anser inte att känslan av tillhörighet är lika viktig som Grönilla och har valt att behålla den tidigare lärarens möblering och stil, då hon tycker att den fungerar bra men erkänner också i intervjun att ”jag har inte kommit på någon bättre lösning, och jag är för gammal för att bry mig så mycket längre... om jag ska vara ärlig”. Blånika menar att då salen bara är tillfällig känner hon inget behov av att göra den till sin egen men påpekar att sedan, när hon flyttar tillbaka till sin ordinarie sal, kommer hon att göra den till sin. Gulia menar att hon inte arbetat så länge på skolan så hon har inte hunnit att göra salen till sin ännu men funderar på hur hon skall göra den till sin på bästa sätt. ”Anledningen till att jag inte har gardiner är att jag inte hunnit göra dem ännu” säger Gulia i intervjun.

Säkerhet – I intervjuerna framkommer att alla fyra lärare menar att det är en stor fördel att elevernas arbetsbord är 80 - 90 centimeter höga. De menar samtliga att den bordshöjden bidrar till att ryggbesvär, som annars kan uppstå då läraren står böjd över bordet, undviks. Eleverna måste sitta en bit ifrån varandra vid maskinsömnad så att de inte distraherar varandra, resonerar Milröd som vidare menar att strykbordet bör vara placerat lite avsides för att eleverna skall kunna hantera strykjärnet utan att riskera att bli knuffade och därmed bränna sig. Milröd påpekade även att hon föredrog att ha vissa ”rörliga” elever placerade i anslutning till henne, så att hon kunde ha dem under uppsikt för att undvika oro och olyckor i klassrummet. Milröd, som har glasfönster på sina skåp, påpekar att glaset endast sitter på de övre skåpen, inte de undre, då hon är rädd att eleverna annars kanske skulle kunna råka sparka sönder dem.

I Blånikas evakueringssal saknas nödstopp för elen, vilket hon upplever som en stor brist i säkerheten. Det råder en samstämmighet angående elens nödstopp; samtliga lärare anser att nödstopp är en självklarhet i en slöjdsal. Även timers på eluttagen till strykjärnen ser alla fyra lärare som en självklarhet. I intervjun berättar Milröd om en incident med en elev som inte såg att sladden till symaskinen var trasig, så en elolycka inträffade. Sedan dess kontrollerar Milröd sladdarna då och då för att incidenten inte skall upprepas. Alla fyra lärarna tycker också att det är en säkerhetsrisk att ha symaskinerna i arbetsborden. Det medför en risk för eleverna att lyfta de tunga maskinerna. De kan skada sig själva eller maskinerna. Grönilla återkommer till säkerheten ofta under intervjun och påpekar att hon prioriterar säkerheten i sin slöjdsal, eller som hon uttrycker det: ”är man trygg så lär man sig saker”.

Intryck/visuellt brus och ordning - Grönilla menar att hon inte störs av visuellt brus men har ändå alla verktyg och material i skåp eller lådor för att hon tycker att intrycket blir för rörigt annars. Hon plockar inte fram det som eleverna behöver under lektionen, då hon vill att eleverna skall tänka och upptäcka själva vad de behöver, vilket leder till att eleverna blir mer självständiga, enligt Grönilla. Lugn, ro och fritt från visuellt brus är mycket viktigt för Gulia då hon menar att hon själv blir oerhört störd av detta och menar att eleverna också blir det. Då salen ligger på nedre botten, sitter ogenomskinlig plast på fönsterrutorna så att eleverna inte skall se skolgården och bli störda av alla intryck därifrån. Hon har också ofta persiennerna neddragna av samma anledning. Liksom Gulia blir Milröd väldigt störd av att det står saker framme, så alla verktyg och allt material ligger prydligt sorterade i markerade lådor och är på så sätt lätta för eleverna att hitta. Det är bra att sätta upp skärmar åt elever som vill sitta i fred, så att de slipper så många intryck, menar alla fyra lärare.

Elever och anpassningar - När intervjuerna genomfördes, framkom det att samtliga lärare undervisade elever med särskilda behov eller anpassningar, och samtliga lärare har på något sätt förändrat något eller har någon sak eller något material för att underlätta för elever som behöver lite extra hjälp. Blånika har en ”Time timer” (klocka som visuellt visar hur mycket av tiden som återstår) som bidrar till att elever med koncentrationssvårigheter lugnar sig, då de kan visuellt se hur mycket det är kvar av tiden. Både Blånika och Milröd vill ha skärmar för att kunna skärma av lättstörda elever, precis som Gulia vill skapa en avskild hörna i sitt klassrum, men skolornas ekonomi begränsar den möjligheten. Grönilla, som arbetat länge och har lång erfarenhet av många olika elever, har några elever från den anpassade grundskolan i en egen

liten grupp en gång i veckan. Hon menar att elever inte ska ha särskilda, av läraren utvalda anpassade verktyg eller material, utan hon menar att dessa skall finnas i klassrummet och eleven själv får upptäcka att hen behöver dem, detta för att eleven inte skall känna sig utpekad eller särskild på något sätt, precis som hon resonerar kring att de andra eleverna skall hitta rätt verktyg efter behov också. Även Milröd har elever från den anpassade grundskolan men inte som en egen grupp, utan de är integrerade i klasserna. Dessa elever placerar hon nära sig i klassrummet, så att hon har lite extra uppsikt över dem.

Gulia, vars elever arbetar väldigt mycket digitalt, anser att elever som har svårt att arbeta med sina händer ändå har rätt till att skapa andra saker på slöjden, till exempel digitala skapelser som bilder eller göra saker med 3D-skrivaren. Gulias skola har en 3D-skrivare som inte är tillgänglig för Gulias elever då den endast är för högstadiets elever. Grönilla har en hörselskadad elev men då hon kan teckenspråk är detta inget problem, så en hörselslinga är inte nödvändig, i motsats till Blånika, vars elev som behöver hörselslinga inte har någon, utan tvingas ha hörselkåpor för att stänga ute kringljud. Under ett av arbetsborden, som är 80 cm höga, står en låda som är till för den kortväxta eleven som Blånika undervisar. Lådan står där för att elevens fötter skall nå ner till exempelvis symaskinspedalen. Hen har även en hög pall med flera nivåer på fotpinnarna som underlättar uppklättring på pallen, ett hinder som lätt skulle kunna undvikas genom att ha något eller några bord som är lägre än de 80 centimeter höga arbetsborden.

Milröd undervisar några grupper som endast består av elever från Ukraina¹ och även några förberedelseklasser i de andra klasserna. För Milröd, som i vissa grupper har både FBK-elever och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, blir ibland möbleringen ett problem menar hon, då FBK-elever, som bör sitta i grupper för att se varandra och för att kunna kommunicera, är i samma sal samtidigt som de NPF-elever som *inte* bör se de andra eleverna och helst skall sitta enskilt för att undvika distraktion. Blånika, som ibland använder projektor i undervisningen, menar att hon låter elever med koncentrationssvårigheter ha en egen, liten skärm att titta på, inte på projektorns storbild, då de, enligt hennes erfarenhet, koncentrerar sig bättre då. Grönilla, som undervisar elever ur den anpassade grundskolan och elever med andra fysiska svårigheter, är noga med att inte peka ut elever genom att på förhand ge dem diverse hjälpmedel, utan hon har alla hjälpmedel liggandes framme under deras lektioner så att de kan hämta rätt verktyg själva. Då blir det inte ett utpekande från läraren utan ett medvetet val av eleven. ”Ta inte för givet att elever med andra behov vill ha specialhjälp, utan ha ett utbud av hjälpmedel så att eleven kan ta eget ansvar genom att välja själv, för att förhindra att eleverna känner sig utpekade”, menar Grönilla. Blånika, som undervisar en synskadad elev, menar att arbetsbord med mörka ytor bör undvikas, då det är omöjligt att rita av mönster på dessa, även för elever utan synskada. Ljusa bordsytor är att föredra, menar Blånika.

Budget/skolans ledning – Under intervjuerna framkommer att ledningens värdesättning av slöjden, var salarna placeras i skolan och hur ledningen ser till att salarna är bra och modernt

¹ I skrivande stund råder krig i Ukraina, vilket medför att många ukrainska elever tagits emot i svenska skolan.

utrustade och efterhållna med möbler och maskiner, är en viktig aspekt i salarnas utformande. Att ha ett ombyggt klassrum eller en evakueringssal i stället för en för ändamålet byggd slöjdsal är inte optimalt menar de två lärarna som inte har, enligt dem, helt ändamålsenliga salar. Med enkla medel som till exempel billiga, mindre skärmar kan miljön göras betydligt bättre för elever med koncentrationssvårigheter, vilket har gjorts i Gulias skola, men Milröds skolas budget tillåter inte det. Milröd är även lite bekymrad över att vissa symaskiner i hennes sal är från 1980-talet och hon menar att ledningen i hennes skola ibland ”glömmer” slöjden, vilket även Blånika upplever. Tanken var att de skulle ha varit i evakueringssalen i ett år, men de är nu inne på sitt fjärde år, och Blånika känner att ledningen inte prioriterat renoveringen av deras nya salar riktigt som utlovat. Gulias sal ligger långt ifrån högstadiets textilslöjdsal, liksom långt ifrån träslöjdssalarna som ligger i en annan del av skolan. Gulia menar att det visar vilket värde ledningen sätter på slöjdämnet och tycker att slöjden är värd att respekteras mer.

Symaskiner och arbetsbord – Milröd har sina symaskiner på bord runt salen och inte på elevernas arbetsbord, då hon anser att det är bästa lösningen för eleverna som då inte behöver plocka fram och plocka undan maskinen varje gång, så att tunga lyft och klämrisk undviks. Att behöva ta fram och plocka bort symaskiner varje gång de skall användas är något som de andra tre lärarna stör sig på i och med att deras symaskiner på något sätt är integrerade med arbetsborden. Studien visar att samtliga fyra lärare är överens om att inte ha symaskinerna i, eller under, elevernas arbetsbord utan på egna bord vid sidan av, vilket bidrar till att maskinerna håller längre då de inte behöver flyttas, och att eleverna inte behöver lyfta maskinerna, med risk för skador, varje gång de skall användas.

7.3 Sammanfattning

Analysen av de fyra slöjdlärarnas intervjuer, enkäter och dokumentationer av salarna ledde till att åtta ramfaktorer som påverkar textilslöjdsalarnas utformning framkom. Dessa faktorer är: salen, eluttagens placering, lärarens stil- och formspråk, säkerhet, intryck/visuellt brus och ordning, elever och anpassningar, budget/skolans ledning och symaskiner och arbetsbord. Hur lärarna motiverade faktorerna framkom i intervjuerna och har redovisats i resultatet. Informanternas motiveringar till faktorerna som påverkar slöjdsalarnas utformning är baserade på de fyra lärarnas egna mångåriga erfarenheter, upplevelser i undervisningen och deras dagliga arbete.

8 Diskussion

Syftet med denna studie är att få kunskap om faktorer som påverkar utformningen av textilslöjdsalar samt att få de intervjuade lärarnas motiveringar kring dessa faktorer. Att försöka hitta information om hur en textilslöjdsal skall utformas, förväntas se ut, eller ha för funktion är svårt att få fram ur slöjdens kursplaner, supplement eller ur kommentarerna till kursplanerna. Litteraturen kring slöjdsalar är ofta från 1950 – 60-talet, och därmed inte längre lika aktuell. Ingen av kursplanerna innehöll direktiv om hur slöjdsalarna skulle vara utformade. Det är möjligt att själv skapa sig en uppfattning, utifrån vilken aktivitet som ska utföras, hur salarna skulle kunna vara inredda, men gissningar räknas inte som vetenskap och tas därför ej upp i denna studie.

8.1 Metoddiskussion

Reliabilitet – Kombinationen intervju, enkät och dokumentation av salen, skapar triangulering av den insamlade empirin, vilket gav en så stor och varierad mängd information att det gick att använda materialet utan att behöva komplettera med efterföljande frågor. Däremot kan min förförståelse ifrågasättas, då jag har mer än 20 års lärarbakgrund och har i arbetet studerat slöjdsalens lärmiljö i många år. Har jag, medvetet eller omedvetet, ”fyllt i” information i efterhand, alltså att jag ”läst mellan raderna” och färgat av mig i texterna då empirin sammanställts? Validiteten kan då ifrågasättas, liksom att informanterna kanske inte ”vågar” svara ärligt på frågorna om de är rädda att någon skall känna igen dem i texten, trots anonymiteten.

De genomförda intervjuerna var av semistrukturerad karaktär och valdes för att efterlikna ett avslappnat samtal och för att informanterna skulle ges möjlighet att själva påverka samtalet. Informanterna fick inte läsa frågorna före intervjuernas genomförande, utan jag valde frågor från samtalsguiden (bilaga 2). Några frågor valdes bort och några valdes till. I den tidigare utförda pilotstudien fanns ett flertal irrelevanta frågor, som till exempel frågor om läraren, läromedel eller hur kursplanen följs, varför många av dessa plockades bort till förmån för frågor med mer fokus på salen och dess utformning.

Generaliserbarheten skulle öka väsentligt med flera informanter; behöriga och obehöriga, fler nyexaminerade, från skilda miljöer, olika lärosäten samt att de skulle skilja mer i ålder. Informanterna i denna studie är samtliga kollegor ur bekantskapskretsen. Denna typ av urval kan även kallas ”bekvämlighetsurval” (Alvehus, 2019, s 72) och är inte helt tillförlitligt, då det innebär att man väljer ut deltagare som är lättillgängliga och kanske inte helt representativa för hela yrkesgruppen, då samtliga har liknande bakgrund, ålder och arbetssituation. Fördelen med denna urvalsmetod är att det går fort att hitta informanter när tiden är knapp (Mind the graph, 2024).

Att utgå från ramfaktorteorin för att finna de faktorer som påverkar textilsalarnas utformning fungerade för att få fram de åtta faktorerna resultatet visade. Enligt Imsens (1999) sätt att gruppera ramfaktorer, visade det sig att de faktorer som främst påverkar textilslöjdsalarnas

utformning är de administrativa, resursrelaterade och de elevrelaterade faktorerna. Faktorerna visade sig inte vara statiska, utan kan gå i varandra, så som att möblering ingår i både salen, säkerhet och anpassningar samt att symaskinernas placering ingår i både anpassning och säkerhet.

Att leta upp faktorer som påverkar salarnas utformning ur empirin var ett bekvämt sätt att få fram resultat, liksom att inspireras av hermeneutiken. Att se delar i helheten och helheten i delar fungerade för att få ut en sammanhållen text ur empirins olika delar.

Intervjufrågorna är delade i två teman; påverkande faktorer och tillgänglighet, men under arbetets gång framkom att tillgängligheten snarare är en påverkande faktor i salarnas utformande än en egen fråga. Frågan om tillgänglighet, som var med i syfte och frågeställningen från början, togs då bort.

8.2 Resultatdiskussion

Åtta faktorer framkom efter genomgång och analys av empirin. Med Imsen (1999) som utgångspunkt, kan dessa delas in i tre grupper (av fem), som Imsen kallar *ramar* (Imsen 1999, s 308). Några faktorer kan vara i fler grupper då de ej är statiska utan kan gå i varandra. Imsens fem ramar är de pedagogiska, de administrativa, de resursrelaterade, de organisationsrelaterade och elevrelaterade ramar. Genom studien framkom följande tre ramar:

Budget/skolans ledning tillhör de **administrativa** ramarna, hur skolan leds och struktureras. *Salen, eluttagens placering, symaskiner och arbetsbord, säkerhet, intryck/visuellt brus och ordning*, tillhör de **resursrelaterade** ramarna som omfattar skolbyggnader och inventarier, vilket också *lärarens stil- och formspråk* hör till, då det innebär att läraren gör slöjdsalen till "sin" vilket innefattar bland annat inredning. Till denna ramgrupp av faktorer räknas även ekonomin och anpassad undervisning, då dessa är en ekonomisk resursfråga, vilket gör att *budget/skolans ledning* och *elever och anpassningar* även hör hit. *Elever och anpassningar* tillhör även de **elevrelaterade** ramarna. De enda faktorerna som läraren verkligen kan påverka själv av dessa är *intryck/visuellt brus och ordning* och *lärarens stil- och formspråk* och i viss mån även *säkerhet*; hur mycket läraren förmedlar till eleverna. Dock inte om säkerhetsutrustning saknas.

Det pedagogiska ramsystemet påverkar också textilslöjdsalarnas utformning genom att läroplanen bestämmer vad som skall utföras i salen, och därmed även vad som skall finnas där, men det framkom inte tydligt under intervjuerna och tas därför inte upp i resultatet. Linde (2017) menar att faktorer som tid, schema, elevantal, utrustning eller datanätverk kan begränsa lärarens handlingsutrymme. Blånikas stora elevgrupper får inte plats kring de befintliga arbetsborden, vilket gör att några elever måste sitta vid vanliga bord vid sidan av, liksom att hon delar sal med en kollega, så att det fulla schemat gör att salen alltid har lektioner vilket gör att städningen inte hinns med.

Salen

Ingen av informanterna har valt att möblera efter frontalundervisning, ”bussmöblering” (Svedberg & Zaar, 1988), eller den så kallade ”biosittningen” (Valsö & Malmgren, 2020) utan samtliga har valt att sätta eleverna i grupper om tre eller grupper om fyra, förutom Grönilla som har eleverna i två stora grupper om 6 – 8 elever var.

De fyra informanternas salar är mycket olika till storlek och form. Blånikas sal är smal, avlång, svår att få överblick över och har ca 4 kvadratmeter per elev. Grönillas sal är mycket stor men relativt lätt att överblicka och har ca 7,6 kvadratmeter per elev. Gulias sal är lika stor som Blånikas, men lättare att överblicka då den har en fyrkantigare form. Varje elev har ca 4 – 5 kvadratmeter var. Milröds sal är helt fyrkantig och varje elev har ca 6 kvadratmeter var. I Blånikas och Gulias salar har varje elev en egen plats där de får hålla sig hela lektionen medan både Grönilla och Milröd har salar där eleverna kan byta plats efter vad de arbetar med. Något som inte någon av informanterna tog upp i intervjuerna var luft och ventilation, vilket är anmärkningsvärt då det är mycket viktigt ur hälsosynpunkt (Arvidsson m fl, 2002, Läkartidningen, 2007).

Eluttagens placering

Att eluttagens placering var en så stor faktor som påverkade möbleringen i en sal var också lite förvånande. Det kan framstå som självklart, vid närmare eftertanke, men ändå lite överraskande. Både Gulia och Grönilla har anpassat sina möbleringar efter eluttagen. Båda vill de ändra möbleringen, men hindras på grund av detta. Något som Grönilla inte nämnde är att hennes arbetsbord med hydrauliska symaskinslyftar även måste ha el för att fungera, vilket leder till väldigt många eluttag, jämfört med att ha bord utan el-lyft. I modernare byggnader är ofta elen installerad så att uttagen är relativt lätta att flytta, till exempel under takplattor, eller liknande, vilket skulle avhjälpa önskad möblering (G. Trobäck, personlig kommunikation, 24 maj, 2024).

Lärarens stil- och formspråk

Några av enkätsvaren som redovisas i tabellen skulle kunna upplevas som något förvånande. Milröd, till exempel, som inte trivdes nämnvärt i sin sal, hade inte heller gjort om den till sin egen utan behållit salen som den var, efter förra läraren. Hon upplever att eleverna inte heller trivs riktigt bra i salen enligt enkätsvaret. Om läraren inte känner vare sig tillhörighet (connection) eller känslan av att det är ens eget klassrum (ownership) (Barrett m fl, 2015) är det förmodligen svårt att förmedla de känslorna till eleverna. Jämför med Blånika, som trots upplevt kaos trivs i salen (5 på en skala 1 - 5) och upplever att eleverna också trivs där (5 av 5 på skalan), medan Gulia och Milröd anser att deras elever trivs mindre bra. Gulia själv trivs bara ganska bra i sin slöjdsal som är ett omgjort klassrum och uppskattar att hennes elever trivs ganska bra de också. En tanke är att det kan bero på lärarens inställning till sin sal; om läraren själv trivs, smittar det av sig på eleverna. Barrett m fl (2015) menar att utan tillhörighet (connection) eller känslan av att det är ens eget klassrum (ownership) är det svårt att skapa en bra lärandemiljö med trivsel och trygghet.

Säkerhet

Samtliga fyra informanter betonar att säkerheten är viktig och att de aktivt arbetar för att få salarna så säkra som möjligt trots att viss säkerhetsutrustning saknas i några av salarna. De påpekar också, alla fyra, att deras elever ofta får olika typer av säkerhetsgenomgångar, exempelvis vid nya arbetsområden eller då nya tekniker eller verktyg introduceras.

Intryck/visuellt brus och ordning

Valsö och Malmgrens (2020) åsikter om den fysiska lärmiljön stämde väl med de intervjuade lärarnas; dämpa visuellt buller, skärmar till de som vill sitta i fred och en möblering som passar för önskad undervisning. Även hur de fyra informanterna hanterar visningsmaterial överensstämmer med hur Valsö och Malmgren resonerar, att materialet förvaras i lådor som endast tas fram i en undervisningssituation. Det var en spännande kontrast i besöket i Gulias sal, mot besöket i Blånikas sal. Blånikas sal var belamrad med möbler och saker överallt på grund av att de är tillfälligt evakuerade, och Gulias sal som är helt ren från saker då hon störs själv av visuellt buller.

Elever och anpassningar

Grönilla menar att hjälpmedel skall finnas tillgängligt i salen, men de elever som behöver särskilda hjälpmedel måste få komma på det själva och välja verktyg eller material efter behov, inte efter vad läraren vill. Tidigare har Grönilla haft en elev med en muskelskada som hon plockade fram hjälpmedel åt och trodde, och kände, att hon hjälpte eleven, som i sin tur kände sig utpekad och inte alls ville bli hjälpt. Detta var en väckarklocka för Grönilla som numer införskaffar hjälpmedel men överlåter ansvaret till eleven. Hon påpekar också att lärarens sätt att uttrycka sig, sätt att prata och vilka ord man använder är extra viktigt då man talar med elever med behov av extra hjälp.

Budget/skolans ledning

Skolans budget och ledningens inställning till ämnet bidrar starkt till hur mycket den enskilde läraren har möjlighet att påverka sin sal. Milröds symaskiner från mitten av 1980-talet och slitna möbler behöver bytas ut, men skolans budget tillåter inte det. Blånika har en ordinarie sal som aldrig verkar bli färdigrenoverad där ett år av renovering snart har blivit fem, vilket är en mycket lång tid. Ledningen har låtit tiden gå utan att trycka på byggfirman, vilket avsevärt försvårar undervisningen. Gulia menar att salen behöver mer digital utrustning. Återigen är det skolans budget eller en ointresserad ledning som hindrar utvecklingen, precis som med Milröds önskan om skärmar till eleverna.

Symaskiner och arbetsbord

Något som inte nämns i studien av någon av informanterna är lämplig höjd på borden. Det framkommer endast att arbetsborden är ca 80 centimeter höga, även de med symaskiner, vilket Arvidsson m fl (2002) påpekar är en bra höjd för att spara lärarnas ryggar, men ingen av informanterna nämner något om hur eleverna klarar de höga borden (förutom Blånika som har en kortvuxen elev). Det framkommer att Blånika, Gulia och Grönilla upplever att ha symaskinerna i arbetsborden som ett stort störningsmoment då både elever och inventarier tar

skada av att lyfta fram och tillbaka maskinerna. Milröd har sina maskiner på bord vid sidan av, inte på elevernas arbetsbord, vilket Milröd upplever som mycket bekvämt då de inte behöver flyttas vare gång de skall användas, och bra då eleverna inte ser varandra då de sitter vid maskinerna och störs då ej heller av varandra.

De fyra intervjuade informanterna är samtliga kvinnor i åldern 50+ med lång erfarenhet av pedagogiskt arbete i slöjd. Ingen av dem har någon form av utbildning för att undervisa NPF-elever. Ändå undervisar samtliga intervjuade lärare dessa elever, vilket kan ses som anmärkningsvärt ur elevperspektiv, då elever har rätt till för undervisningen utbildade lärare. För att kunna undervisa dessa elever krävs mer av salen, så som möjligheten att skärma av för elever som så önskar, liksom för eleverna anpassade möbler, maskiner och verktyg. Som lärare måste man finna sig i situationen och göra det bästa av den. I den tidigare utförda pilotstudien framkom att de informanter som då intervjuades, hade tillgång till specialpedagoger, vilket underlättade betydligt för berörda lärare. Denna studie hade kunnat efterfråga hur detta samarbete fungerade i en större utsträckning, men då studien främst handlar om den fysiska salen, kändes denna fråga irrelevant.

Genom att uppmärksamma de åtta faktorerna som framkommit i studien och ta del av diskussionen kring motiveringen av dessa, skulle denna studie kunna bidra till att utformningen av nya salar, eller renovering av befintliga salar kunna underlättas.

9 Slutsats

Sammanfattningsvis kan konstateras att alla slöjdlärare utformar sina salar som de vill efter kunskap och intresse, vilket kan ses som mycket positivt för en erfaren lärare som har ett väl utarbetat arbetssätt men kan ses som negativt för en lärare med mindre erfarenhet eller ingen erfarenhet alls. Hindrande faktorer är skolans budget, storleken på salen och i viss mån eluttagens placering. Att ha möjlighet att få påverka utformningen av sin egen sal själv innebär en stor frihet och kan bidra till att läraren kan känna tillhörighet och uppleva salen som sin, vilket skapar en trygg lärmiljö för eleverna. Vilka elever som undervisas påverkar salarnas utformning, liksom vilken inställning ledningen har till ämnet. Intervjuerna visar till stor del samstämmighet med vad som presenteras om salars utformning i bakgrund och tidigare forskning. De faktorer som påverkar slöjdsalarnas utformning och framkom i undersökningen är; salen, eluttagens placering, lärarens stil- och formspråk, säkerhet, intryck/visuellt brus och ordning, elever och anpassningar, budget/skolans ledning och symaskiner och arbetsbord. Vetskapen om dessa faktorer och hur de påverkar hoppas jag kan hjälpa någon i sitt arbete med utformningen av sin sal. Det är till exempel lämpligt att möblera efter de elever som skall undervisas. Att ha möjligheten att skapa avskildhet för elever som behöver arbeta utan större påverkan av visuellt brus är en stor fördel och bör eftersträvas.

9.1 Vidare forskning

När det gäller vidare forskning skulle det vara intressant att göra en liknande, större undersökning med många fler informanter och mer djupgående intervjuer. Att intervjua lärare från hela landet, i olika åldrar och med olika mycket erfarenhet, och sedan jämföra dessa, hitta skillnader och likheter och göra djupare analyser vore intressant. Även arbetssätt och läromedel skulle kunna läggas till för att få ett större helhetsperspektiv på sal och undervisning. Även hur samarbetet med specialpedagoger fungerar kan studeras. Elevperspektivet skulle också kunna komma in genom att låta elever delta i studien. Intervjuer med synpunkter och åsikter från skolornas ledningar skulle ge ytterligare ett perspektiv på salarnas utformning. Att lägga till trä- och metallslöjden i vidare forskning ses som en självklarhet.

10 Referenslista

- Alvehus, J. (2019). *Att skriva uppsats med kvalitativ metod. En handbok*. Liber.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2021). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur.
- Arvidsson, H. Johansson, S., & Persson, E. (2002). *Säker arbetsmiljö i textilslöjd*. Ekelunds förlag.
- Barrett, P. S., Zhang, Y., Davies, F., & Barrett, L. C. (2015). *Clever classrooms: Summary report of the HEAD project*. University of Salford. Hämtad 24-04-17:
<https://salford-repository.worktribe.com/output/1414916/clever-classrooms-summary-report-of-the-head-project>
- Borg, K. (2001). *Slöjdämnet: intryck – uttryck – avtryck* (Linköping Studies in Education and Psychology, 77) [Doktorsavhandling]. Linköpings universitet.
- Borg, K. (1995). *Slöjdämnet i förändring 1962 – 1994*. Linköpings universitet, Institutionen för pedagogik och psykologi, 191 [Licentiatavhandling]. Linköpings universitet.
- Borg, K., & Lindström, L. (red). (2008). *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd*. Lärarförbundets förlag.
- Gyllerfelt, E. (2023). *Slöjdundervisning med nyanlända elever. Om multimodal interaktion och kommunikation i slöjdklassrum*. [Doktorsavhandling]. Göteborgs universitet.
- Hartman, P., & Hartman, S. (2018). Hantverksfostran eller karaktärsfostran? Den slöjdpedagogiska debatten i Sverige under 1800-talets senare hälft. *Techne Serien A. Specialnummer*. 25(2), 2018, 1-39. Hämtad 24-05-27.
<https://journals.oslomet.no/index.php/techneA/article/download/2991/2917/10594>
- Hartman, S (red). (2014). *Slöjd. Bildning och kultur. Om pedagogisk slöjd i historia och nutid*. Carlssons.
- Imsen, G. (1999). *Lärarens värld. Introduktion till allmän didaktik*. Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2021). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Kylén, J-A. (2004). *Att få svar. Intervju, enkät, observation*. Bonniers.
- Lindblad, S., Linde, G., & Naeslund, L. (1999). Ramfaktorteori och praktiskt förnuft. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4(1), 93-109. Hämtad 23-04-11:
<http://open.lnu.se/index.php/PFS/article/download/1056/907/>

- Linde, G. (2017). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Studentlitteratur.
- Lindfors, L. (1991). *Slöjddidaktik. Inriktning på grundskolans textilslöjd*. Oy Finn Lectura AB.
- Lundgren, U. P. (1972). *Frame factors and the teaching process*. Almqvist & Wiksell.
- Lundgren, U. P. (1989). *Att organisera omvärlden*. Utbildningsförlaget, på uppdrag av Gymnasieutredningen, 1989.
- Lundin, H. (1892). *Handledning i metodisk undervisning i kvinnlig slöjd*. C. E. Fritzes K Hofbokhandel.
- Nordenfelt, M. (1919). *Handledning i handarbete. Kvinnlig slöjd*. Albert Bonniers förlag.
- Patel, R., & Davidsson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur.
- Pettersen, R. C. (2008). *Kvalitetslärande i högre utbildning. Introduktion till problem- och praktikbaserad didaktik*. Studentlitteratur.
- Skolverket. (1993). *Den nationella utvärderingen av grundskolan våren 1992. Slöjd. Huvudrapport. Skolverkets rapport nr 24*. Liber.
- Skolverket. (2005). *Den nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Ämnesrapport Slöjd. Ämnesrapport till rapport 253, 2005*. Fritzes.
- Skolverket. (2015). *Slöjd i grundskolan: en nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9 (Skolverkets rapport 425)*. Fritzes.
- Läroplan för grundskolan, allmän del*. (1980). Skolöverstyrelsen Liber Utbildningsförlaget.
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11*. (2011). Skolverket.
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr22*. (2022). Skolverket. Norstedts.
- Sigurdson, E. (2014). *Det sitter i väggarna. En studie av trä- och metallslöjdsalens materialitet, maskulinitet och förkroppsliganaden*. Umeå universitet.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur.
- Svedberg, L & Zaar, M. (1988). *Klassliv*. Studentlitteratur.
- Svedberg, L. & Zaar, M. (1998). *Boken om pedagogerna*. Liber.

Valsö, M. & Malmgren, F. (2020). *Fysisk lärmiljö. Optimera för trygghet, arbetsro och lärande*. Studentlitteratur.

Astma och allergiförbundet. *I skola och förskola. Ett friskare liv*. Hämtad 23-05-01 kl 18.15:
<https://astmaoallergiforbundet.se/content/uploads/2016/08/Barn-med-allergi.pdf>

Läkartidningen 48/2007. (2007-11-27). *KOL också en yrkessjukdom*. Hämtad 23-05-01 kl 18.00:
<https://lakartidningen.se/tema-miljo-och-halsa-1/2007/11/kol-ocksa-en-yrkessjukdom/>

Mind the graph. (2023-08-25). *Hur du väljer rätt typer av urval för din forskning*.
Hämtad 24-03-11 kl 10.20:
https://mindthegraph.com/blog/sv_se/typer-av-provtagning/

Sveriges riksdag, skollagen. Hämtad 23-03-26 kl 17.35:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K5

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm. Hämtad 23-01-17:
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor. (1878). P. A. Norstedt och söner.
Hämtad 24-01-21:
<http://hdl.handle.net/2077/54763>

Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor. (1889). P. A. Norstedt och söner.
Hämtad 24-01-21:
<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/57506>

Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor. (1900). P. A. Norstedt och söner.
Hämtad 24-01-21:
<http://hdl.handle.net/2077/54893>

Undervisningsplan för rikets folkskolor. (1919). Svenska Bokförlaget, P. A. Norstedt och söner.
Hämtad 24-01-21:
<http://hdl.handle.net/2077/56714>

Undervisningsplan för rikets folkskolor. (1955). Kungliga Skolöverstyrelsen.
Hämtad 24-01-21:
<http://hdl.handle.net/2077/56231>

Läroplan för grundskolan. (1962). Kungliga Skolöverstyrelsen. Hämtad 24-01-21:
<http://hdl.handle.net/2077/50232>

Läroplan för grundskolan. (1969). Skolöverstyrelsen. Hämtad 24-01-21:
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/30902/1/gupea_2077_30902_1.pdf

Kursplaner för grundskolan. (1994). Utbildningsdepartementet. Hämtad 24-01-21:
<http://hdl.handle.net/2077/30959>

Övrigt

Valsö. M. Personlig kommunikation, 11 april, 2024.

Trobäck. G. Personlig kommunikation, 24 maj, 2024.

Samtliga figurer 1 - 4, skisserna över lärarnas salar, är ritade av Åsa Fredriksson.

Figur 1 Blånikas sal

Figur 2 Grönillas sal

Figur 3 Gulias sal

Figur 4 Milröds sal

11 Bilagor

Bilaga 1	Samtyckesblanketten
Bilaga 2	Intervjufrågorna till lärarna
Bilaga 3	Enkätformulär till lärarna
Bilaga 4	Dokumentation av salen

Solna 24 01 22

Hej!

Jag är textillärare på Ängskolan i Sundbyberg och läser en magisterutbildning vid Göteborgs universitet på halvtid. Vårterminen 2024 skall jag ägna åt en magisteruppsats som handlar om slöjdsalars utformning, tillgänglighet och slöjdsalars brister och möjligheter.

Jag skall studera hur slöjdlärare tänker kring sin sal, vad slöjdsalarna innehåller och om de är funktionella för elevers och lärares behov för att bedriva undervisning. Jag kommer att intervjua dig och ge dig ett formulär att fylla i, som vi sedan tittar på tillsammans. Intervjun spelas in. Jag kommer också att studera salen och dess innehåll; inventarier, maskiner och verktyg, läromedel och material och eventuellt dokumentera med skisser och/eller foton.

För att detta skall kunna genomföras behöver jag ditt samtycke till att medverka i studien. Din medverkan är frivillig och är när som helst möjlig att avbryta. Jag kommer att hantera det insamlade materialet (ljudupptagningar, formulär, fotografier, skisser, skriven text) enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, som kan läsas på följande webbadress:

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Du och din information kommer att anonymiseras så att det inte går att se vem informationen kommer ifrån. Materialet kommer också att förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av det.

Åsa Fredriksson
Student
Göteborgs universitet
Tel: 070-XXX XX XX
Mejl: asa.fredrik@gmail.com

Jag har informerats om syftet med Åsa Fredrikssons studie. Jag har också informerats om hur det insamlade materialet kommer att hanteras samt att mitt deltagande är frivilligt och när som helst möjligt att avbryta.

Jag samtycker till deltagande i Åsa Fredrikssons studie.

Namn: _____ Datum: _____

Förtydligande: _____

Slöjdsalen – intervjufrågor till läraren

Bilaga 2 1/2

Mina intervjufrågor-samtalsguide till läraren (semistrukturell intervju, några frågor hoppas över, några läggs till beroende på hur samtalet går).

Namn/skola

Salens utformning och påverkande faktorer

1. Har du tagit över en befintlig sal eller har du haft möjlighet att påverka utformningen själv?
2. Har du någon tanke med din sal? Varför ser den ut som den gör (bänkplacering, saker på väggarna, bord, färgsättning, gardiner, soffhörna, synligt inspirationsmaterial e t c)?
3. Hur tänker du kring möbleringen i din sal? (arbetsbord, samlingsbord, strykbord, symaskinsbord, kök, soffa, förvaringsskåp e t c)
4. Hur tänker du kring symaskinernas placering i din sal?
5. Vilka verktyg och andra maskiner har eleverna tillgång till? Hur är de placerade? Varför?
6. Vilka material arbetar ni med? Hur förvaras de? Varför?
7. Hur tänker du kring säkerheten i din sal (el, timer, maskiner och verktyg, låsbara skåp, brandutrustning, nödstopp, telefon, utrymning, om det inte kommit fram i tidigare frågor)?
8. Vilka fördelar och nackdelar ser du med din sal?
9. Hur ser man att detta är din sal (hur mycket har du själv påverkat utformningen av din sal)?
10. Hur ser din budget ut när det kommer till utformningen av din sal (ekonomiska begränsningar)?
11. Hur mycket tid lägger du ner på salen (t ex städning, iordningställande e t c, i veckan och vid terminsstart/terminsslut (inkl/exkl beställningar?))? Räcker tiden till?
12. Vad har påverkat dina val av utformningen av salen? (Nämn faktorer som du tycker påverkat).

13. Hur tänker du kring dessa faktorer du nämnde? Motivera. Bilaga 2 2/2

Tillgänglighet

14. Har du några elever med något behov av något slags stöd (t ex fbk, npf, ast, anpassade skolan, språkstörning, syn- eller hörselskador, funktionshinder...)?

15. Om ja; hur anpassar du salen utifrån ditt elevunderlag, (undervisningsmaterialet/maskiner/verktyg/möblering e t c) efter elevernas särskilda behov/stöd?

16. Om ja; hur ser deras anpassningar ut (assistenter, annat material/läromedel, möblering, specialmaskiner/verktyg)?

17. Om nej; varför inte?

18. Skulle du behöva förändra salen för att göra den mer tillgänglig för alla elever?
Hur?

Textilslöjdssalen

Bilaga 3

Enkätfrågor till läraren

En undersökning om slöjdsalar inför magisterexamen vt 2024

Namn, skola

Vad stämmer på din skola? Du kan kryssa fler alternativ.

Storstad

Mindre ort

De flesta föräldrar är höginkomsttagare

De flesta föräldrar är medelinkomsttagare De flesta föräldrar är låginkomsttagare

Vi har elever från alla samhällsklasser och flera länder är representerade - som ett Sverige i miniatyr.

Kommunal skola

Friskola

Stiftelse

Antal år i yrket?

Jag har lärarlegitimation

Ja /nej

Om du har lärarutbildning; från vilket lärosäte, vilket år?

Hur många % arbetar du?

Vilka årskurser undervisar du?

Hur många elever är det per grupp (medeltal)

Hur trivs du i din sal?

Inte alls 1 2 3 4 5 mycket bra

Hur upplever du att dina elever trivs i din sal?

Inte alls 1 2 3 4 5 mycket bra

Hur ändamålsenlig är din sal tycker du?

Inte alls 1 2 3 4 5 mycket ändamålsenlig

Textilslöjdssalen – dokumentation Bilaga 4 1/2

Mina anteckningar om salen

Skola

Vilken typ av sal?

Textilslöjd

Slöjdsal

Skapande verkstad

I vilken miljö ligger skolan?

Var i skolan är slöjdsalen placerad?

Första intrycket av salen (varm, kall, inbjudande, stökig, modern, ljus...?)

Om möjlig att ta reda på; är salen bullrig när elever är där?

Salens färgsättning?

Vad sitter på väggarna/hänger från taket? (sk visuellt brus)

Finns mattor och/eller gardiner?

Vilken typ av belysning finns det?

Finns kök/köksavdelning/målerirum? Om ja; vilken utrustning finns?

Finns separat vävrum? Utrustning?

Finns i salen:

Första hjälpen

Brandutrustning

Nödtelefon

Utrymningsväg

Luftrenare

Petskydd i eluttagen

Timer på eluttag till strykjärn

Nödstopp

Förankrade skåp

Låsbart skåp (för kemikalier e t c)

Alla skåp är låsbara

Fönsterfilm/persienner

Projektor

Elevdatorer/paddor

Hur är symaskinerna placerade?

Bilaga 4 2/2

Inredning; symaskinsbord, arbetsbord, höjd på borden, stolar, soffor...

Har läraren tillgång till en egen arbetsplats (utan elever)?

Möblering (placering i rummet). Skiss

Finns det plats för elever att stå och arbeta?

Finns det möjligheter att dra sig undan och arbeta ifred?

Var har läraren sin kateder/fasta plats. Har hen överblick över hela salen?

Är arbetsmaterialet (tyg garn e t c) placerat så att elever kommer åt det?

Är maskiner och verktyg placerade så att elever kommer åt det?

Är inspirationsmaterialet placerat så att elever kan se det?

Visningsmaterialet ligger framme.

Visningsmaterialet plockas fram vid behov.

Finns möjligheter till rörelsepåuser utan att störa övriga elever?

Hur är salen utformad (stort rum, mindre rum, förråd)? Skiss.